

**T.C. İSTANBUL KÜLTÜR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**DIŞ TİCARETTE AKREDİTİF İŞLEMLERİNDE OPERASYONEL RİSKLERİN
ÖNLENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Arlin ŞİRİNPINAR

(0810142010)

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 12 Nisan 2012

Tezin Savunulduğu Tarih : 18 Nisan 2012

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Durmuş Dünder

Jüri Üyeleri: Prof. Dr. Zafer Tunca

Yrd. Doç. Dr. Nazan Çağlar

NİSAN 2012

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR

vi

ŞEKİL LİSTESİ

vii

TÜRKÇE ÖZET

viii

YABANCI DİL ÖZET

ix

1. GİRİŞ

1

2. DIŞ TİCARETTE ÖDEME YÖNTEMLERİ

2

2.1 Peşin Ödeme

2

2.1.1 Peşin Ödemenin Özellikleri

2

2.1.2 Peşin Ödemede Kambiyo Yükümlülüğü

3

2.1.3 Peşin Ödemenin İşleyiş Biçimi

4

2.2 Mal Mukabili Ödeme

5

2.2.1 Mal Mukabili Ödemenin Özellikleri

5

2.2.2 Mal Mukabili Ödeme İşleminin Aşamaları

5

2.2.3 Mal Mukabili Ödemenin İşleyiş Biçimi

6

2.3 Vesaik Mukabili Ödeme

7

2.3.1 Vesaik Mukabili Ödemede Taraflar

7

2.3.1.1 Amir (İhracatçı- Satıcı- Keşideci- Drawer-Exporter-Principal)

7

2.3.1.2 Gönderi/Havale Bankası (İhracatçının Bankası - Remitting Bank)

8

2.3.1.3 Tahsil Bankası (Collecting Bank)

İbraz Bankası (Presenting Bank)

8

2.3.1.4 Muhatap (İthalatçı-Alıcı- Drawee/Importer)

9

2.3.2 Vesaik Mukabili Ödeme Yönteminde

MTO 522 Sayılı Broşür

9

2.3.3 Ödeme Yapılacak Belgeler

11

2.3.4 Tahsil

11

2.3.5	İbraz	12
2.3.6	Tahsil Talimatı (Tahsil Emri/Collection Order)	12
2.3.7	Vesaik Mukabili Ödeme Türleri	12
2.3.8	Vesaik Mukabili Ödemenin İşleyişi	13
2.3.9	Tahsil Vesaikinin İhracatçı Riskleri	17
2.3.10	Tahsil Vesaikinden Doğan İhracatçı Risklerini Azaltmanın Başlıca Yolları	18
2.3.11	Genel Yapısı Dolayısı ile Tahsil Vesaikinin İhracatçı için Avantajları	19
2.4	Kabul Kredili Ödeme	19
2.4.1	Kabul Kredili Ödeme Çeşitleri	20
2.4.1.1	Kabul Kredili Vesaik Mukabili	20
2.4.1.2	Kabul Kredili Mal Mukabili	20
2.4.1.3	Kabul Kredili Akreditif	20
2.4.2	Kabul Kredisi İşleyiş Biçimi	21
2.5	Karşı - Ticaret	21
2.5.1	Karşı - Ticaretin Çeşitleri	22
2.5.1.1	Takas	22
2.5.1.2	Özel takas	22
2.5.1.3	Bağlı Muamele	22
2.5.1.4	Kliring (Clearing)	23
2.5.1.5	Karşı-Alım (Counter-Purchase)	23
2.5.1.6	Dengeleme (Compensation)	23
2.5.2	Takas veya Bağlı Muamele Yoluyla Yapılacak İhracatın Özellikleri	24
2.6	Mahsuben Ödeme ve Mahsuben Ödemenin Özellikleri	24
2.7	Konsinyasyon ve Komisyoncular (Konsinyi)	26
3.	AKREDİTİFLER	28

3.1	Akreditifin Tanımı	28
3.2	Akreditifin Özellikleri	28
3.3	Akreditifin Tarihsel Gelişimi	29
3.4	Akreditifin İhracatçıya ve İthalatçıya Sağladığı Yararlar	31
3.5	Akreditifin İşleyişi	32
3.6	Akreditifte Taraflar	33
3.6.1	Akreditif Amiri (Applicant)	33
3.6.2	Amir Banka (Opening or Issuing Bank)	34
3.6.3	Akreditif Lehtarını (Beneficiary)	34
3.6.4	Aracı Banka (Intermediary Bank)	35
3.7	Akreditif Türleri	36
3.7.1	Dönülebilir (Kabilirücu) Akreditif (Revocable Credit)	36
3.7.2	Dönülemez (Gayrikabilirücu) Akreditif (Irrevocable Credit)	37
3.7.3	Teyitli (İhbarlı) Akreditif (Confirmed Credit)	37
3.7.4	Teyitsiz Akreditif (Unconfirmed Credit)	38
3.7.5	Devredilebilir Akreditif (Transferable Credit)	38
3.7.6	Adi Akreditif (Fixed Credit)	40
3.7.7	Rölatif Akreditif (Revolving Credit)	40
3.7.8	İhtiyat (Teminat) Akreditifi (Standby Letter of Credit)	41
3.7.9	Red Clause Akreditif	42
3.7.10	Karşılıklı Akreditif (Back to Back Credit)	43
3.7.11	Green Clause Akreditif	43
3.7.12	Görüldüğünde Ödemeli akreditif (Sight Payment Credit)	44
3.7.13	Vadeli Akreditif (Deferred Payment Credit)	44
3.8	Akreditifte Vesaikler	45
3.8.1	Ticari Fatura	45

3.8.2	Çok Şekilli Taşıma Belgesi (Multimodal)	46
3.8.3	Konşimento	46
3.8.4	Denizyolu Taşıma Senedi	48
3.8.5	Charter Party Konşimento	49
3.8.6	Havayolu Taşıma Belgesi	50
3.8.7	Karayolu, Demiryolu veya Karasal Suyolu Taşıma Belgeleri	51
3.8.8	Posta ve Kurye Makbuzları	52
3.8.9	Navlun Komisyoncuları Tarafından Düzenlenen Taşıma Belgesi	52
3.8.10	Temiz Taşıma Belgesi	54
3.8.11	Sigorta Belgesi, Kapsamı ve Tutarı	54
3.9	Belgelerin Dış Görünüşleri İtibarıyla İncelenmesi	56
3.10	Akreditif Mektubunda Yer alan Bilgiler	57
4.	AKREDİTİFTE OLUŞAN OPERASYONEL RİSKLER VE BU RİSKLERİN ÖNLENMESİ	59
4.1	İhracat Akreditiflerinde Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar Nelerdir?	59
4.2	Akreditif Analizi Ve İhracatçılar İçin Checklist	59
4.3	Akreditifte Operasyonel hatalar neler olabilir?	61
4.4	Operasyonel riskler nasıl önlenebilir?	64
5.	SONUÇ	66
	KAYNAKÇA	67

KISALTMALAR

DBT	: Döviz Beyan Tutanağı
DTH	: Döviz Tevdiat Hesabı
DAB	: Döviz Alım Belgesi
TBK	: Tahsiller için Birörnek Kurallar
m.	: Madde
MTO	: Milletlerarası Ticaret Odası
URC	: Uniform Rules for Collections
FCR	: Forwarder's Certificate of Receipt
BK	: Borçlar Kanunu
D/P	: Documents Against Payment
D/A	: Documents Against Acceptance
ATR	: Admission Temporaire Roulette
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
GB	: Gümrük Beyannamesi
DSB	: Döviz Satım Belgesi
L/C	: Letter of Credit
UCP	: Uniform Customs and Practice for Documentary Credits
ICC	: International Chamber of Commerce
ISBP	: International Standard Banking Practices
LASH	: Lighter Aboard Ship
CIF	: Cost, Insurance & Freight
CIP	: Carriage and Insurance paid to
FAS	: Free Alongside Ship
FOB	: Free on Board
CFR	: Cost and Freight
SWIFT	: Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 2.1	: Peşin Ödemenin İşleyiş Biçimi	4
Şekil 2.2	: Mal Mukabili Ödemenin İşleyiş Biçimi	6
Şekil 2.3	: Vesaik Mukabili Ödemenin İşleyişi	13
Şekil 2.4	: Kabul Kredisi İşleyiş Biçimi	21
Şekil 3.1	: Akreditifli Ödeme Şeklinin İşleyiş Biçimi	34

Üniversitesi : **İstanbul Kültür Üniversitesi**
Enstitüsü : **Sosyal Bilimler Anabilim**
Anabilim Dalı : **İktisat – Yönetim Ekonomisi**
Programı : **Yönetim Ekonomisi**
Tez Danışmanı : **Prof. Dr. Durmuş Dünder**
Tez Türü ve Tarihi : **Yüksek Lisans – Nisan 2012**

KISA ÖZET

DIŞ TİCARETTE AKREDİTİF İŞLEMLERİNDE OPERASYONEL RİSKLERİN ÖNLENMESİ

Arlin ŞİRİNPINAR

Bu çalışmanın konusu, dış ticarete akreditif işlemlerinde karşılaşılan operasyonel risklerin saptanmasıdır. Hedef ise, bu risklerin akreditif işleme konmadan önce en etkin biçimde minimize edilme yollarının sağlanması ve uygulanmasıdır.

Tezin ikinci bölümünde dış ticarete yer alan ödeme yöntemleri anlatılmış, detaylı bir şekilde özelliklerinden, işlevlerinden ve risklerinden söz edilmiştir.

Üçüncü bölümde, akreditifin ne olduğu anlatılmış ve 2007 yılında UCP'nin güncellenmesiyle birlikte meydana gelen değişiklikler belirtilmiştir.

Son olarak, akreditifin uygulanmasında meydana gelebilecek olan operasyonel riskler tartışılmış ve bu riskleri önleyebilmek için ne gibi tedbirlerin alınması gerektiği savunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Dış Ticarete Ödeme Yöntemleri, Akreditif, Operasyonel Riskler

University : **Istanbul Kultur University**
Institute : **Institute of Social Sciences**
Department : **Economics – Managerial Economics**
Programme : **Managerial Economics**
Supervisor : **Prof. Dr. Durmuş Dündar**
Degree Awarded and Date : **MA – April 2012**

ABSTRACT

OPERATIONAL RISKS PREVENTION OF LETTER OF CREDIT TRANSACTIONS IN FOREIGN TRADE

Arlin ŞİRİNPINAR

The subject of this study is to determine operational risks of letter of credit transactions in foreign trade. Target is to minimize these risks and apply them the most efficient way before the payment.

In the second part of this thesis, payment methods of foreign trade described in detailed way, and also their features, functions and risks are mentioned.

In the third part of this thesis, explained that what is a letter of credit and what changes are occurring in 2007 with an update of UCP revision.

Finally, operational risks which may arise in implementing to the letter of credit in order to avoid these risks is discussed and defended what measures should be taken.

Key Words : **Payment Methods in Foreign Trade, Letter of Credit, Operational Risks**

1. Giriş

Son zamanlarda ekonominin gelişmesi ile beraber, uluslararası ticaretin de gelişmesi yadsınamaz bir gerçektir. Dış ticaretin gelişmesiyle birlikte ihracat oranları da yükselmiş ve dış ticaret işlemlerinde ödeme yöntemlerinden biri olan akreditifli ödeme yöntemi hatırı sayılır miktarda artış göstermiştir.

Akreditifli ödeme yöntemi, karşılıklı olarak iki tarafın da yükümlülüklerini yerine getirmektedir. Bu ödeme yönteminde, güven faktörü yüksektir çünkü işlem aracı bankalarla yapılmaktadır, belgelerin karşılıklı olarak ibraz edilmesi gerekmektedir ve ICC'nin yayınladığı broşüre tabidir. ICC, dünyadaki değişimlere ve gelişmelere bağlı olarak broşürü yenilemektedir. En son olarak uygulanmakta olan broşür 1 Temmuz 2007'de yürürlüğe giren UCP 600'dür. Akreditif, uygulamaya konmadan önce bu broşüre uygun olarak hazırlanmak zorundadır fakat bazı operasyonel risklerin devreye girmesiyle bazı olumsuz sonuçlar doğabilir. Bu olumsuz sonuçları gidermek için yapılması gerekenler çalışmada belirtilmiştir.

Tezin ikinci bölümünde dış ticarete ödeme yöntemleri anlatılmış, üçüncü bölümde ise akreditifin bütün özellikleri detaylı bir biçimde ele alınmıştır. Son bölümde ise operasyonel risklerden ve bu risklerin nasıl önleneceğinden bahsedilmiştir.

2. Dış Ticarete Ödeme Yöntemleri

2.1 Peşin Ödeme

Peşin ödeme, ihracat gerçekleşmeden mal bedelinin ithalatçı tarafından gönderilmesi ve daha sonra satış sözleşmesi konusu olan malın sevk edilmesidir.¹ Peşin ödeme, en fazla ihracatçının yararına olan, sattığı malın bedelinin hemen tahsilini sağlayan, ithalatçının ödememe ihtimalini ortadan kaldıran ödeme şeklidir. Satıcının sermayesini uzun süre bağlı kalmaktan kurtarır.²

Dar anlamda ihracat; yabancılara veyahut Türkiye dışında yerleşik vatandaşlarımıza yapılan mal satışlarını ve bunun devamında malların bu amaçla yurt dışına gönderilmesi işlemleridir³.

“Geniş anlamda ihracat, bir ülke sınırları içinde üretilen ya da yabancı bir ülkeden satın alınmış mal ve hizmetlerin yurt dışında yerleşik ya da yurt içinde serbest bölgede yerleşik kişi ya da kişilere satılması ve satışa ilişkin bedelin kanunda öngörülen süreler içinde bir bankaya götürülüp yabancı para karşılığında Türk Lirası olarak tahsil edilmesini izleyen bir süreçtir⁴.”

2.1.1 Peşin Ödemenin Özellikleri

Peşin ödeme genellikle birbirlerini çok iyi tanıyan alıcı ve satıcı arasında yapılmaktadır. Tam anlamıyla güvene dayanan bu ödeme şekli, ihracatçı açısından en elverişli ödeme yöntemi olmasına rağmen, uygulamada en az rastlanılanıdır. Burada bütün risk alıcı üzerindedir. Çünkü mallar gönderilmeden parasını ödemektedir.

¹Erol Kutlu, *İthalat ve İhracat Uygulamaları*, (Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayıncılık, 2002) 159.

²T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, MEGEP, *Dış Ticarete Ödeme Şekilleri*, (Ankara: 2008MEGEB) 3.

³02.10.2011 <<http://muhasebedersleri.com/ithalat-ihracat/ihracat.html>>.

⁴S. Burak Arzova, *İhracat Hakkında Herşey*, (İstanbul: Türkmen Kitabevi, 2006,) 5.

Malların sevki, satıcı, firmadan yahut ülkenin şartlarından kaynaklanan nedenlerle aksayabilir ve gecikebilir. Bu durumda alıcı firma en azından paranın kendisinde beklemesi ile kazanabileceği faiz gelirinden mahrum olur.

Diğer taraftan peşin ödeme şekli, ihracatçı açısından bir ön finansman niteliğini taşımakta, bunun kaynağı ise alıcı (ithalatçı) olmaktadır.

Uluslararası piyasalarda genellikle satıcı tekeli olan mallarda ve bazen de alıcı bakımından peşin ödeme iskontolarının yüksekliği nedeniyle bu tür ödemeler cazip olabilmektedir.

Peşin bedellerin üçüncü kişilere devri mümkün değildir.

Uluslararası piyasalarda yoğun rekabet ortamı ve kısıtlı pazar olanakları dolayısıyla pek sık kullanılan bir ödeme şekli olmamakla birlikte nadiren de olsa kullanılan bir ödeme şeklidir. Uygulamada daha çok mal bedellerine ilişkin avans olarak kullanılabilir.

Bu ödeme şekli, piyasada fazla talep gören malların satışında kullanılmaktadır. İhracatçı, mallarına yoğun talep olduğu için müşteri bulamamak gibi bir riski yoktur. Bu durum, kendini en fazla güvence altına alacağı ödeme şeklini alıcıya kabul ettirmesi bakımından üstün bir pazarlık gücü sağlamaktadır.

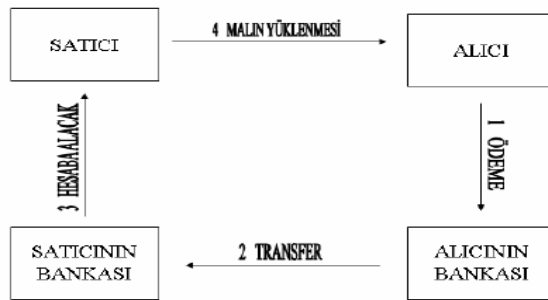
Alıcı firma prefinansmanı ihracata konu olan ürünün üretiminin finansmanında kullanılmak üzere ithalatçıdan bedelin kısmen veya tamamen sağlanmasıdır. Alıcı firma prefinansmanında peşin ödemede olduğu gibi mal gönderilmeden önce para gelmektedir.

2.1.2 Peşin Ödemede Kambiyo Yükümlülüğü

İhracat bedeli belirli bir süre içinde yurda getirilmelidir. Getirilmemesi durumunda ihracatçının sorumluluğu doğmaktadır. Banka aracılığı ile yurda getirilen

ihracat bedelinin ispatı sorun yaratmazken, ithalatçı veya onun yetkilisi tarafından nakit olarak getirilen mal bedelinin ispatı önem taşımaktadır. Peşin ödeme yönteminde, mal bedeli banka havalesi ile gönderilebileceği gibi ilgili veya temsilcisi tarafından nakit olarak yanlarında getirilebilir. İhracat bedelleri gerek döviz, gerek Türk Lirası olarak efektif şeklinde de yurda getirilebilir. Bu şekilde yurda getirilen efektiflerin ihracat bedeli olarak alışının yapılabilmesi için bankalarca gümrük idarelerince düzenlenen döviz beyan tutanağı (DBT) aranır. Bankalarca efektiflerin ihracat bedeli olarak alışının yapılabilmesi için efektiflerin DBT'nin düzenlenme tarihinden itibaren 15 gün içinde bankalara tevdi edilmesi gerekmekte olup bu süre içinde bankalara tevdi edilen efektiflerin ilgilinin talebine istinaden alışının yapılarak döviz alım belgesine bağlanması veya adlarına açılan DTH'lere alınarak bu hesaptan bilahare döviz alışı yapılması mümkündür. DBT ibraz edilmek suretiyle kendisine efektif tevdi edilen bankalarca, DBT ekinde ilgilinin ithalatçı veya ihracatçı firma tarafından yetkilendirildiğine dair noter veya konsolosluklarca düzenlenmiş belge ile efektif getiren kişinin pasaportunun aranması ayrıca pasaportun hüviyeti belirleyen sayfası ile yurda girişi gösteren sayfanın birer fotokopisinin DBT'ye eklenmesi gerekmektedir. Bir de Merkez Bankası'nca peşin bedel karşılığı ihracatın 18 ay içinde yapılması gerekmektedir. Ayrıca peşin bedelin vadesinin başlangıç tarihi **Döviz Alım Belgesi**'nin (DAB) düzenlendiği tarihtir. Ülkemizde Merkez Bankası açısından prefinansmanlı ödemenin de peşin döviz hükmünde değerlendirildiğini belirtmek gerekmektedir.⁵

2.1.3 Peşin Ödemenin İşleyiş Biçimi

Şekil 2.1 : Peşin Ödemenin İşleyiş Biçimi

⁵ Arif Şahin, İGEME, *İhracatta Ödeme Şekilleri*, (Ankara 2006). 6.

2.2 Mal Mukabili Ödeme

İhraç edilen malın bedelinin, bu malın ithalatçı tarafından teslim alınmasından sonra ödenmesi şeklinde yapılan bir ödeme türüdür. İthalatçının gelen malı devralmasıyla bu malın mülkiyeti değil, ancak zilyetliği kendisine geçer. Malların mülkiyetinin devri ise ancak bu malların devir ve teslimine ilişkin belgelerin ithalatçıya teslim edilmesi ile mümkündür.

2.2.1 Mal Mukabili Ödemenin Özellikleri

Taraflar birbirlerini iyi tanırlar ve karşılıklı güvenleri vardır.

İhracatçı için en riskli ödeme şeklidir. Çünkü mal bedelinin ödenmesi ile ilgili hiçbir güvence yoktur. Bir başka ifade ile ihracatçı gönderdiği malın parasını alamama ya da kesintiyle alma gibi risklerle karşı karşıya kalabilir.

İthalatçı için ideal bir ödeme yöntemidir. Alıcı ve satıcının uzun zamanlardan beri birbirleriyle iş yaptıkları ve birbirlerine tam güven duydukları durumlarda uygulanabilen bir yöntemdir. Belirli bir ödeme tarihi taşımaması yönünden esnek bir uygulamadır.

2.2.2 Mal Mukabili Ödeme İşleminin Aşamaları

1. **Aşama:** İhracatçı ile ithalatçı aralarında belirli bir mal için satış sözleşmesi yaparlar.
2. **Aşama:** İhracatçı, ihraç konusu malları ithalatçıya iletmek üzere taşıyıcısına teslim eder.
3. **Aşama:** İhracatçı malların sevkini müteakip, bu sevke ilişkin sevk evraklarını kendi ülkesindeki bankasına (muhabir bankaya) verir.

4. **Aşama:** Sevk belgeleri ithalatçıya gönderilir.

5. **Aşama:** Taşıyıcı tarafından ihracat konusu mallar, ithalatçının bulunduğu ülkedeki gümrük idaresine veya gümrüğün denetimindeki sundurma/antrepoya ve benzerine getirilip teslim edilir.

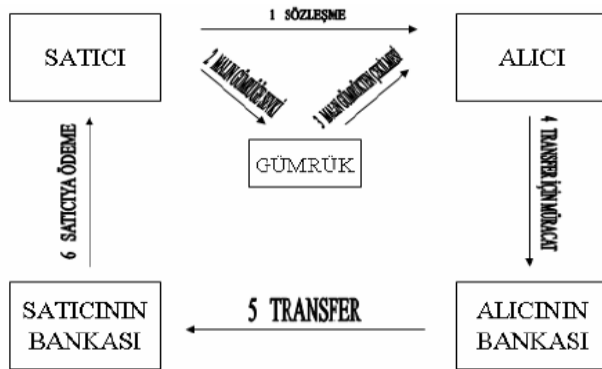
6. **Aşama:** İthalatçı gümrük idaresine müracaatla ve işlemlerini ikmal ederek mallarını gümrükten çeker.

7. **Aşama:** İthalatçı tarafından malların bedelinin transferi için bankaya müracaat edilerek mal bedelleri bankaya (amir bankaya) ödenir.

8. **Aşama:** Amir banka tarafından bu mal bedellerinin tahsilini müteakip Türk Parası Transfer belgesi veya Döviz Satış Belgesi düzenlenerek, muhabir bankaya (ihracatçının ülkesindeki bankaya) transfer edilir.

9. **Aşama:** İhracatçı ülkesindeki bankadan (muhabir bankadan) ihraç ettiği mallarının bedellerini tahsil eder.⁶

2.2.3 Mal Mukabili Ödemenin İşleyiş Biçimi

Şekil 2.2 :Mal Mukabili Ödemenin İşleyiş Biçimi

⁶ Üner Ertem, <http://ipsalamyo.trakya.edu.tr/arsiv/unerertem/Dis_Ticaret_Islemleri.pdf> , 52.

2.3 Vesaik Mukabili Ödeme

İhraç konusu malın ihraç ülkesinden nakliye vasıtasına yüklenerek sevk edilmesinden sonra sevk edildiğini gösteren belgeleri, ihracat bedeli ödendikten sonra bankadan teslim alınması yoluyla yapılan ödeme şeklidir.

Başka bir ifade ile bankanın ihraç bedelini tahsil ettikten sonra vesaikleri ithalatçıya teslim ettiği ödeme türüdür. Bu ödeme şekline belge (vesaik) karşılığı (mukabili) ödeme şekli de denir.⁷

2.3.1 Vesaik Mukabili Ödemede Taraflar

TBK (Tahsiller İçin Birörnek Kurallar) 522 sayılı Broşürün m. 3 hükmüne göre vesaik mukabili ödeme işleminin taraflarını; a) Amir, b) Gönderi Bankası, c) Tahsil Bankası, d) İbraz Bankası ve e) Muhatap şeklinde sıralamak mümkündür. Ancak uygulamada genellikle tahsil bankası ile ibraz bankasının görevleri aynı banka tarafından yerine getirildiği için, vesaik mukabili ödemede dört tarafın bulunduğu söylenebilir.⁸

2.3.1.1 Amir (İhracatçı- Satıcı- Keşideci-Drawer-Exporter-Principal)

TBK 522 sayılı Broşürün m. 3/a/i hükmünde ihracatçı, amir olarak ifade edilmiştir. İlgili hükme göre “*amir*”, bir tahsili işleme alması için, bir bankaya tevdi eden, başvuran taraftır. Bir diğer ifade ile amir, ithalatçı ile yapmış olduğu sözleşme uyarınca, malı sevmeden, malı temsil eden belgeleri hazırlayan ve bu belgeleri tahsil emri ile birlikte bankasına gönderen taraftır⁹.

⁷ MEGEB 19.

⁸ Cemal Şanlı, Nuray Ekşi, *Uluslararası Ticaret Hukuku*, (İstanbul: Arıkan Yayıncılık, 2006) 80.

⁹ Şenay Eryürek, *Uluslararası Ticarete Ödeme Şekilleri ve Vesaik*, (İstanbul: Anadolu Bankası Yayıncılık, 1987) 24.

2.3.1.2 Gönderi/Havale Bankası (İhracatçının Bankası-RemittingBank)

TBK 522 sayılı Broşürün m. 3/a/ii hükmüne göre “gönderi bankası”, amirin tahsil işlemiyle görevlendirdiği bankadır. “Tahsile gönderen banka” olarak da adlandırılmaktadır. Gönderi bankası, ihracatçı tarafından seçilen bir bankadır. Gönderi bankasının görevi, ihracatçı tarafından kendisine verilen talimatlar uyarınca, kendisine tevdi edilen ve malı temsil eden belgeleri, ithalatçının ülkesindeki tahsil bankasına göndermek ve tahsil bankası tarafından tahsil edilen satış bedelinin de ihracatçıya ulaşmasını sağlamaktır¹⁰.

2.3.1.3 Tahsil Bankası (Collecting Bank) - İbraz Bankası (PresentingBank)

TBK 522 sayılı Broşürün m. 3/a/iii hükmüne göre tahsil bankası, “Tahsil işleminin yürütülmesinde devreye sokulan ve gönderi bankası dışındaki herhangi bir bankadır.” Bir diğer ifade ile tahsil bankası, gönderi bankasının tahsil konusunda kendisine talimat verdiği bankadır. Tahsil bankası, amir tarafından belirlenir. Amirin böyle bir belirleme yapmaması durumunda ise, gönderi bankası, kendisinin ve diğer bir bankanın seçimiyle belirleyeceği, ödeme, kabul ve diğer şartların sağlanacağı ülkedeki herhangi bir bankayı kullanacaktır (TBK 522 sayılı Broşür m. 5/e).

İbraz bankası ise aynı hükümde, “*muhataba ibrazda bulunan tahsil bankası*” olarak ifade edilmiştir. Bir başka deyişle ibraz bankası, ihracatçının hazırladığı belgeleri ithalatçı için hazır bulunduran banka olarak ifade edilebilir. Ancak uygulamada, tahsil bankası ve ibraz bankasının görevlerinin aynı banka tarafından yürütüldüğüne rastlanılmaktadır¹¹. Böyle bir durumda ise, söz konusu banka “*the presenting bank*” olarak adlandırılır. Tahsil bankası, ödemenin yapılacağı ülkede değilse, ibraz bankası olarak bir başka banka devreye sokulabilir¹². Bu durumda, ibraz bankası gönderi bankası tarafından belirlenir. Gönderi bankası, herhangi bir bankayı görevlendirmezse; tahsil bankası kendi seçeceği bir ibraz bankasını kullanabilir (TBK 522 sayılı Broşür m. 5/f).

¹⁰ Şanlı, Ekşi, 80.

¹¹ Mustafa Cem Yeniaraş, *Uluslararası Ticarete Akreditif ve Belge Karşılığı Ödeme*, (İstanbul: 2006) 133.

¹² Nuray Ekşi, *Kambiyo Mevzuatında İthalat ve İhracat Hesapları ve Bu Hesapların Kapatılmamasına İlişkin Suçlar (Kambiyo Mevzuatı)*, (İstanbul: 2005) 25.

Tahsil bankası ile ibraz bankasının aynı banka olması durumunda, alıcının (ithalatçının) ülkesinde bulunan söz konusu banka, gönderi bankasının kendisine verdiği talimat doğrultusunda belgeleri alıcıya ibraz eder ve ithalatçıdan ya satış bedelini tahsil eder ya da poliçenin ithalatçı tarafından kabulünü sağlar¹³. Bu işlemlerin karşılığında ise, kendisine tevdi edilmiş malları temsileden belgeleri, ithalatçının malları gümrükten çekebilmesi için ithalatçıya verir. Malları temsil eden vesaik çoğu zaman bu bankaya, gönderi bankası tarafından gönderilir. Ancak kimi zaman doğrudan doğruya ihracatçının ya da ihracatçının o ülkedeki temsilcisinin de, ilgili belgeleri, tahsil bankasına gönderdiği de görülebilir¹⁴.

2.3.1.4 Muhatap (İthalatçı-Alıcı-Drawee/Importer)

TBK 522 sayılı Broşür m. 3/b hükmüne göre muhatap, tahsil talimatı uyarınca kendisine ibrazın yapılacağı kişidir. Muhatap, uluslararası ticaret çerçevesinde yapılan sözleşme gereğince, sözleşme konusu malların alıcısını bir diğer ifade ile ithalatçıyı ifade etmektedir. Muhatap, kendisine ibraz edilen belgeler karşılığında ödemeyi veya poliçenin kabulünü gerçekleştirerek malları temsil eden belgeleri teslim alan taraftır¹⁵.

2.3.2 Vesaik Mukabili Ödeme Yönteminde MTO 522 Sayılı Broşür

Uluslararası ticarete kullanılan bir ödeme yöntemi olan, vesaik mukabili ödeme işlemi ile ilgili olarak, iç hukukumuzda ayrıntılı ve maddi kurallar içeren düzenlemeler söz konusu değildir. Bununla birlikte Türk Parasının Kıymetinin Korunması İle İlgili Tebliğlerde bu tarz bir ödeme hakkında düzen normlarına yer verildiği görülmektedir. Dış ticarete yaygın bir ödeme türü olarak kullanılan vesaik mukabili ödeme şeklinde uygulanacak olan kuralları, yeknesak hale getirmek ve sınır ötesi ticarete bu hususa ilişkin ulusal düzenlemeler arasındaki farklılıklar nedeniyle doğabilecek problemleri önlemek amacıyla MTO tarafından ilk olarak 1956 yılında “*Ticari Senetlerin Tahsili İçin Yeknesak/Birörnek Kurallar*” yayımlanmıştır. Söz konusu yayın, 1967 yılında

¹³ Sibel Özel, *Akreditif ve Hukuki Niteliği*, (İstanbul: 1991) 8.

¹⁴ Interbank-“Uluslararası Ticarete Bankalar Arası Ödeme Yöntemleri”, Eğitim Bölümü Yayınları No: 19. 93.

¹⁵ Nihayet Durukanoğlu, *Dış Ticaret Dünyası*, (İstanbul: 2008) 123.

gözden geçirilerek 1968 yılından itibaren geçerli olmak üzere URC/TBK 254 sayılı Broşür olarak yayınlanıp, yürürlüğe girmiştir. Söz konusu Broşür, 1978 yılında URC/TBK 322 sayılı Broşür olarak güncellenmiş ve 1 Ocak 1979'dan itibaren yürürlüğe girmiştir. Son olarak ise, 1995 yılında, vesaik mukabili ödeme şekline göre gerçekleştirilen dış ticaret işlemlerinde kullanılmak üzere URC/TBK 522 sayılı Broşür yayınlanmış ve 1 Ocak 1996'da yürürlüğe girmiştir. Halen yürürlükte olan Broşür de, TBK 522 sayılı Broşürdür¹⁶.

TBK 522 sayılı Broşür, toplam 26 maddeden oluşmaktadır. Söz konusu Broşürde, vesaikin tanımına, ihracatçının bankasına verdiği tahsil talimatında yer alması gereken hususlara, vesaikin ibrazına, tarafların sorumluluklarına, ödemenin yapılma şekline, komisyon ve masrafların taraflarına, vesaikin kabulüne ve poliçe ve senedin protesto ediliş şekline ilişkin hususlarda açıklamalar yer almaktadır¹⁷.

TBK 522 sayılı Broşürün hukuki niteliği konusunda çeşitli görüşler ileri sürülmekle birlikte, MTO tarafından hazırlanarak yürürlüğe konulan ve ülkelerin iç hukukları açısından pozitif geçerliliği bulunmayan bu kuralları "*lex mercatoria*" olarak değerlendirmek mümkündür¹⁸. *Lex mercatoria*, uluslar arası ticaretin, ulusal hukuk düzenlerinden bağımsız, onların üzerinde ve kendine özgü hukuk kurallarından oluşmaktadır¹⁹. Bu tür kurallar, taraflar arasında çıkabilecek olan uyuşmazlıklarda, hukuk kuralları gibi doğrudan uygulama alanı bulmazlar. TBK 522 sayılı Broşürün, dış ticarete gerçekleştirilen vesaik mukabili ödemelerde kullanılabilmesi için, tarafların vermiş olduğu yazılı talimatlarda açık ve net ifadelerle, işlemlerin TBK 522 sayılı Broşüre tabi olduğunu belirtmeleri gerekmektedir²⁰. Nitekim Broşürün m. 1/a hükmüne göre, bu kuralların uygulanması, tahsil talimatında (m. 4) bu hususa açıkça yer verilmesi şartına bağlanmış ve bu kuralların ulusal hukukun emredici kurallarına aykırılık teşkil etmemesi halinde tüm taraflar için bağlayıcı olacağı ifade edilmiştir. Tahsil talimatında

¹⁶ Yeniaras 132.

¹⁷ İbrahim Kaplan, *Banka Sözleşmeleri Hukuku, C. I*, (Ankara: 1996) 19.

¹⁸ İlgili görüşler hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Vahit Doğan, *Uluslararası Ticarete Ödeme Aracı Olarak Akreditif*, (Ankara: 2005) 30. vd.. Doktrinde TEKİNALP, hakim görüşün TBK 522 sayılı Broşür'ü, genel işlem şartları şeklinde nitelendirdiğini ifade etmektedir. Bkz. Ünal Tekinalp, Ünal Tekinalp'in Banka Hukukunun Esasları, (İstanbul: 2009) 647.

¹⁹ Arzu Oğuz, "Hukuk Tarihi ve Karşılaştırmalı Hukuk Açısından Uluslararası Ticaret Hukuku (Lex Mercatoria)-Unidroit İlkeleri'nin Lex Mercatoria Niteliği", AÜHFD (Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi), C. 50, S. 3, (Ankara 2001) 12.

²⁰ Tekinalp 647.

uygulanmasına karar verilmiş ve uygulanacak olan hukukun emredici kurallarına aykırı olmayan TBK 522 sayılı Broşür kuralları, bu andan itibaren artık taraflar için bağlayıcı olarak kabul edilecektir²¹.

2.3.3 Ödeme Yapılacak Belgeler

Ödeme yapılacak belgeleri iki grupta toplayabiliriz.

Mali Belgeler: Poliçeler, çekler, ödeme taahhütleri, ödeme makbuzları gibi para tahsilinde kullanılan belgelerdir.

Ticari Belgeler: Faturalar, konşimentolar, FCR(forwarder eşya teslim alındı belgesi), nakliye belgeleri, teslim belgeleri ve mali olmayan herhangi bir senet ticari belgedir.²²

2.3.4 Tahsil

Tahsil işlemi, mali ve/veya ticari belgelerle ilgili olarak alınan talimat uyarınca; ödemenin (payment) ve/veya kabulün (acceptance) sağlanması, ödeme ve/veya kabul karşılığında belgelerin teslimi ve diğer şartlara bağlı olarak belgelerin teslimi için bankalarca işleme alınması anlamına gelir (TBK522 sayılı Broşür m. 2/a).

TBK 522 sayılı Broşür m. 2.'de, "*Temiz Tahsil/Adi Tahsil (Clean Collection)*" ve "*Belgeli Tahsil (Documentary Collection)*" olmak üzere iki tahsil türüne yer verilmiştir. "*Temiz Tahsil*", ticari belgelerin eşlik etmediği mali belgelerin tahsilini ifade eder (m. 2/c). Bu tür tahsil işleminde, satıcının yetkilendirdiği banka, fatura ve taşıma senedi gibi malı temsil eden bir belge ibraz etmeksizin, nezdinde bulunan, alıcının düzenlediği çekin, bononun veya poliçenin bedelini tahsil eder. "*Belgeli Tahsil*"de ise, bankanın nezdinde malı temsil eden ticari senetler bulunur, tahsil bankası, parayı tahsil etmesi

²¹ Cevat Gerni, *Dış Ticaretin Finansmanı*, (Ankara: 1990) 27.

²² MEGEB 21.

karşılığında bu belgeleri, ithalatçıya verir²³. Belgeli tahsil, iki türdür. Bunlardan birincisi, ticari belgelerin eşlik ettiği mali belgelerin tahsili; ikincisi ise, mali belgelerin eşlik etmediği ticari belgelerin tahsili. Son durumda, banka nezdinde malı temsil eden belgeler, ithalatçının ödemeyi yapması üzerine, ithalatçıya verilmekte ve ithalatçı satın aldığı mallara ulaşmaktadır. Temiz tahsil, ihracatçının; belgeli tahsilin ikinci türü ise, ithalatçının lehinedir²⁴.

2.3.5 İbraz

İbraz, aldığı talimata uygun olarak ibraz bankasının belgeleri muhatap için hazır tutmasına ilişkin bir işlemdir (TBK 522 sayılı Broşür m. 5/a).

2.3.6 Tahsil Talimatı (Tahsil Emri/Collection Order)

Tahsil talimatı, ihracatçı tarafından hazırlanarak gönderi bankasına verilen, vesaik karşılığı tahsilâtın şartlarını belirten anahtar belgedir. Tahsil talimatı, vesaik mukabili ödeme işleminin yürütülmesi bakımından (özellikle bankalar açısından) son derece önemli bir işleve sahip olduğu için özenle hazırlanmasında büyük fayda vardır²⁵. Tahsil talimatı, hizmet edimlerini içeren ancak tahsilin gerçekleşeceği taahhüdüne yer vermeyen bir “işgörme sözleşmesi”dir. Türk hukukunda tahsil talimatına, BK’nın vekâlet ve hizmet sözleşmesine ilişkin hükümleri uygulanır (BK m. 386 vd. ve m. 313 vd.). Bununla birlikte eser sözleşmesine ilişkin hükümler, bu talimata uygulanma açısından uygun değildir²⁶.

2.3.7 Vesaik Mukabili Ödeme Türleri

- Ödeme Karşılığı Vesaik Teslimi (Documents Against Payment “D/P”)
- Kabul Karşılığı Vesaik Teslimi (Documents Against Acceptance “D/A”)

²³Tekinalp 649.

²⁴Tekinalp 649–650.

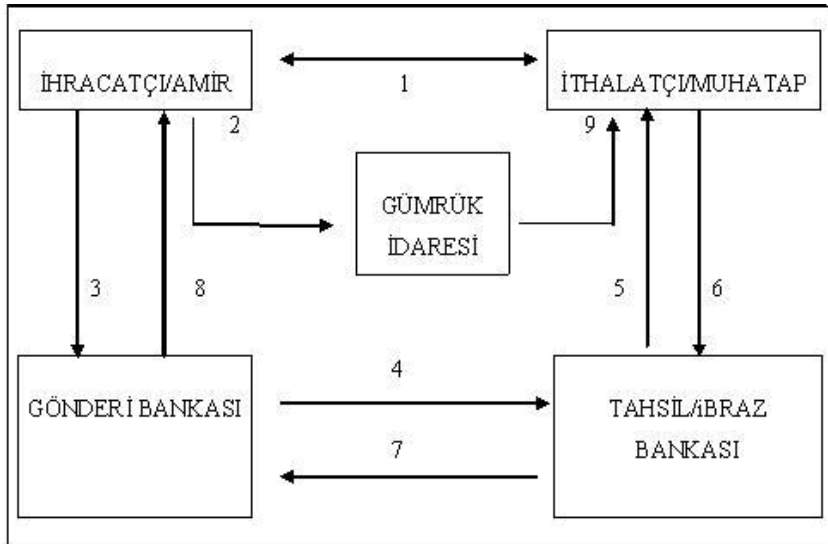
²⁵Edward G. Hinkelman, çev./trans. Berk Kaplaner.(İstanbul: 2002) 62.

²⁶Tekinalp 650.

- Kabul Tahsilâtli Vesaik Mukabili Ödeme
- Taahhütname Karşılığı Vesaik Teslimi
- Banka Garantisi Karşılığı Vesaik Teslimi

2.3.8 Vesaik Mukabili Ödemenin İşleyişi

Vesaik mukabili ödemenin işleyişini, bir tablo ile göstermek gerekirse, ortaya aşağıdaki gibi bir sonuç çıkacaktır²⁷.

Şekil 2.3: Vesaik Mukabili Ödemenin İşleyişi

Vesaik mukabili ödemede işleyiş şu şekilde gerçekleşmektedir²⁸:

- 1) İhracatçı ile ithalatçı arasında uluslararası ticaret kapsamında bir satım sözleşmesi imzalanır. Bu sözleşmede ayrıca tarafların ödeme şekline de karar

²⁷Vesaik mukabili ödeme yönteminde işleyiş anlatan bir Yargıtay kararı için bkz. Y. 11. HD., 22.01.2007 T., E. 2005/13656, K. 2007/586 (Kazancı İçtihat Bankası).

²⁸ Murat Türksever, *Uluslar arası Ticarete Kullanılan Teslim ve Ödeme Şekilleri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Haziran 1996, s. 26.

vermeleri gerekir. Ancak ödeme şekline ilişkin taraflar arasında yapılan anlaşmada, ödeme yöntemi açıkça kararlaştırılabileceği gibi; bu konuda zımnen anlaşma sağlanmış olması da mümkündür²⁹. Taraflar arasında yapılan anlaşmada aynı zamanda, vesaik mukabili ödemenin bir gereği olarak, tahsil/ibraz bankası da belirlenir. Bu banka genellikle, ithalatçının bankasıdır. Taraflar arasında yapılan anlaşmada son olarak, gereken belgelerin listesi de oluşturulur.

- 2) Akreditifin aksine, vesaik mukabili ödemede, ödeme işlemi, ihracatçının (satıcının) eylemi ile başlamaktadır³⁰. İhracatçı, satım sözleşmesinde belirtilen şekilde malları gönderir. İhracatçı, nakliye firmasından/acentesinden aynı zamanda ciro edilebilir bir taşıma belgesi de alır. Mallar, ithalatçı firmanın gümrüğüne gelir. Ancak vesaik mukabili ödeme şeklinde, ithal konusu olan malların, ithalatçının ülkesine gelmiş olması bir şart olarak değerlendirilmemelidir. Bu ödeme yönteminde, ihracatçı, sevk ettiği mallar karşılığında, bu malların sevk edildiğini gösteren belgeler (vesaik) karşılığında, bir kredi kullanmaktadır³¹.
- 3) İhracatçı, malın sevkiyatına ilişkin belgeleri ve diğer gerekli belgeleri³², gönderi bankasına tevdi eder ve bunların ithalatçıya ulaştırılması ister. İhracatçı, göndermiş olduğu belgelerin hangi şartlar altında, ithalatçıya teslim edileceği ve hangi şartlarla meblağın tahsil edileceğini belirten tahsil talimatını da gönderi bankasına ulaştırır. Bu ödeme şeklinde, yükleme ile ilgili tüm belgelerin asıllarının (taşıma belgesi, menşe ispat belgesi, fatura, ATR, EUR 1 vb.), gönderi bankası aracılığıyla, tahsil bankasına gönderilmesi gerekmektedir. İhracatçı, gönderi bankasına tevdi ettiği tahsil talimatında vesaik mukabili ödemeler ile ilgili olarak MTO tarafından yayınlanan TBK 522 sayılı Broşür'ün dikkate alınacağını da ayrıca belirtmelidir (TBK 522 sayılı Broşür n. 4/a). Vesaik mukabili ödeme yönteminden kaynaklanan herhangi bir sorunun uluslararası

²⁹Tekinalp 648.

³⁰ Yaser Gürsoy, Dış Ticaret Yönetimi, (Bursa: 2009) 77.

³¹IGEME, s. 149. Özellikle, belgelerin ibrazı anında yapılan ödemeler açısından bu sonuca varmak mümkündür.

³²Diğer belgelerin kapsamına, alıcı tarafından istenen sigorta belgesi, menşe şahadetnamesi, uluslar arası gözetim şirketlerinden alınmış olan gözetim raporu gibi belgeler girmektedir. Bkz. HINKELMAN (Çev: KAPLANER), 56.

platformda çözülebilmesi için dayanılması gereken belgeler, TBK 522 sayılı Broşür ve alıcı ile satıcı arasında yapılan satım sözleşmesidir. Özellikle ihracatçı firmaların bu hususa ayrıca önem göstermeleri gerekmektedir³³.

4) Gönderi bankası ilgili belgeleri, “*römiz mektubu (remittance letter)*”³⁴ ekinde, posta veya kurye yoluyla ithalatçının ülkesindeki tayin edilmiş tahsil/ibraz bankasına gönderir³⁵. Gönderi bankası, römiz mektubu ekinde, ilgili belgelerin bedel ödendikten ya da poliçe kabul edildikten sonra ithalatçıya teslim edilmesi gerektiğini belirtir.

5) ve 6) Tahsil bankası, bir ihbar mektubu düzenler ve ithalatçıya gönderir. İthalatçıya hitaben yazılan ve vesaikin geldiğini haber veren ihbar mektubu üzerine ayrıca “*MTO TBK 522 sayılı Broşüre tabidir*” ibaresinin de yer alması gerekir. Tahsil bankası, tahsil emrinde kendisine bildirilen duruma uygun hareket eder ve bunun sonucunda malı temsil eden belgeleri, ithalatçının bedeli ödemesi ya da ileri tarihli poliçeyi kabul etmesi karşılığında³⁶, malları gümrükten çekebilmesi için, ithalatçıya teslim eder. Banka, tahsil emrine uygun olduklarından emin olmak için belgeleri dikkatle inceler.

Tahsil bankası, ithalatçının vesaik mukabili ödeme şeklinde, satım bedelini ödememesi veya ileri tarihli düzenlenmiş olan poliçeyi kabul etmemesi durumunda, söz konusu hususu, gecikmeksizin gönderi bankasına bildirmelidir³⁷. Gönderi bankasının bu bildirimden ardından, tahsil bankasına belgelerin bundan sonra tabi olacağı durum hakkında gerekli talimatı vermesi gerekmektedir. Tahsil bankası tarafından yapılan bildirimden (bankaya ihbar

³³Durukanoğlu 123.

³⁴“*Römiz mektubu, satıcı bankanın ihracat dokümanlarını satıcıdan aldığı zaman düzenlediği açıklayıcı mektuptur. Bu mektupta hangi dokümanların alıcıya gönderildiği, alıcı ile ilgili bilgiler, satıcı ile ilgili bilgiler, satıcı veya alıcı bankasının isimleri, dokümanların neyin karşılığında alıcıya teslim edileceği mal ile ilgili kısa açıklamalar yer alır.*”Bkz. Edip Yetik, “Dış Ticarete Ödeme Şekilleri”, Gümrük Dünyası Dergisi, S. 55 (<http://www.gumrukkontrolor.org.tr/Yayinlar/Dergiler/55/8.html>).Erişim Tarihi: 02.10.2011

³⁵ Gönderi bankasının, ithalatçının bulunduğu yerde şubesi olması durumunda, ihracatçının (amirin) de uygun görmesi şartıyla, gönderme ve ibraz işlemlerinin de aynı banka (gönderi bankası) tarafından yapılması mümkündür. Böyle bir durumda, aracı bankaların sayısı bire düşmektedir.Bkz. Eryürek 25.

³⁶ Vesaik tesliminin ödeme karşılığı mı yoksa kabul karşılığı mı yapılacağı, ihracatçı (amir) tarafından, tahsil talimatında belirtilmediği durumlarda, vesaik alıcıya ancak ödeme karşılığında teslim edilir (TBK 522 sayılı Broşür m. 7).

³⁷ Mazriye Dilek, *Dış Ticarete Ödeme Yöntemleri ve Uygulamada Karşılaşılan Sorunlar*, Yayınlanmamış Master Tezi, (Ankara: 2007) 10.

ettiğiyazı tarihinden) itibaren altmış (60) gün içinde gönderi bankası tarafından söz konusu talimat verilmezse, tahsil bankası, malı temsil eden belgeleri hiçbir sorumluluğu olmaksızın gönderi bankasına iade edebilir (TBK 522 sayılı Broşür m. 26/c, iii).

- 7) Tahsil bankası, ithalatçıdan peşin olarak tahsil edilen meblağı ya da ithalatçının ileri tarihli poliçeyi kabul etmesi durumunda, kabul edilmiş poliçenin vade tarihinde tahsil edilen meblağını, komisyon ve masraflar mahsup edildikten sonra gönderi bankasına iletir (TBK 522 sayılı Broşür m. 16/a).

Kabul kredili vesaik mukabili ödeme türünde, tahsil talimatının ekinde yer alan poliçenin, kabul edilmiş olmasına rağmen vadesinde ödenmemesi ihtimalinde ise, protesto düzenletirilmesi son derece önem arz etmektedir³⁸. Bu nedenle, tahsil talimatında yer alan poliçe ve diğer belgelerin, protesto şartıyla birlikte tahsile verilmesi, ihracatçının yasal takibe geçebilmesi açısından önemlidir³⁹. Ancak, poliçenin kabul edilmemesi veya ödenmemesi durumunda tahsil bankasının protesto çekebilmesi için, kendisine bu konuda açık talimat verilmiş olması gerektiği unutulmamalıdır. İhracatçı, bankadan aval istemek yerine, poliçenin ithalatçının ülkesindeki bir banka tarafından kabul edilmesini de şart koşabilir. Böyle bir durumda poliçeyi kabul eden banka, ithalatçıya “*kabul kredisi*” açmış sayılır. Kabul kredisinde ithalatçının vade bitiminden önce poliçe bedelini, bankaya ödemesi şart koşulur.

- 8) Gönderi bankası, tahsil bankası tarafından tahsil edilen meblağı, ihracatçının (amirin) kullanımına hazır olarak tutar ya da ihracatçıya ödeme yapar (TBK 522 sayılı Broşür m. 16/b).

³⁸ Vesaik mukabili ödemelerde, protestonun gündeme gelebilmesi için, aşağıdaki üç durumdan birinin gerçekleşmiş olması gerekmektedir: **a.** Görüldüğünde ödemeli (vadesiz/at sight) bir poliçenin, tahsil bankası tarafından ithalatçıya ibraz edilmiş olmasına rağmen, onun tarafından ödenmemesi. Bu durumda, düzenlenecek olan protesto, “*ödememe protestosu*” olacaktır. **b.** Vadeli bir poliçenin, ithalatçı tarafından kabul edilmemesi. Bu durumda düzenlenecek olan protesto, “*kabul etmeme protestosu*” olacaktır. **c.** Vadeli bir poliçenin kabul edilmiş olmasına rağmen, vadesinde tahsil bankasına bedelin ödenmemesi. Bu durumda düzenlenecek olan protesto, “*ödememe protestosu*” olacaktır (Bkz. Durukanoğlu 126).

³⁹ Durukanoğlu 126.

- 9) İthalatçı, teslim aldığı malı temsil eden belgeler karşılığında, malları gümrükten çekme hakkına sahip olur.

2.3.9 Tahsil Vesaikinın İhracatçı Riskleri

- **İthalatçı Tarafından Malların Kabul Edilmemesi:** Uygulamada en çok görülen risk, malların ithalatçı tarafından kabul edilmemesidir. Bunun nedeni o malın piyasa fiyatının saptanan fiyatın altına düşmesi olabilir. Satıcının sözleşme koşullarını yerine getirmedeki önemsiz ve amaçlı olmayan bir yanlısını öne süren alıcı malları reddederek yeni ve kendi lehine olan düşük fiyattan yararlanma yoluna gidebilir. Böyle bir tutum karşısında ihracatçı hayli güç bir durumda kalabilmektedir. Malları yabancı bir ülkede beklemekte ve büyük bir olasılıkla da depolama giderleri artmaktadır. Yeni bir alıcı bulunsa bile mallar daha düşük bir fiyattan satılabilmektedir. Bu tür bir olanağın bulunmaması durumunda malların ithal ülkesinden getirilmesi gerekmektedir.
- **Poliçenin Vadesinde Ödenmemesi:** İhracatçıların karşılaşılabileceği diğer bir risk de ithalatçının kabul etmiş olduğu poliçeyi vadesi geldiğinde ödememesidir. İhracatçı, görüldüğünde ödemeli bir poliçe karşılığında satış yapmaya göre çok daha dezavantajlı bir durumdadır. Çünkü ithalatçı poliçeyi kabul etmekle belgeleri almaya hak kazanmıştır. Bunun sonucu olarak da malları çekecektir. Bir başka ifadeyle ihracatçı mallarını kaybetmiş de olabilecektir. Görüldüğünde ödemeli bir poliçenin bedelini ödemeyen ithalatçıya belgeler verilmeyecek, malları çekemeyecek, ihracatçı da mallar üzerindeki sahipliğini koruyor olacaktır.
- **Kambiyo kısıtlamaları:** İhracatçı için risklerden bir diğeridir. İthalatçı iyi niyetli olduğu halde, ülkesinin döviz tahsisi uygulaması ihracatçının parasını almasını geciktirebilir, hatta tümüyle engelleyebilir. Bu bağlamda, daha genel bir anlatımla ülke riski ihracatçı için düşünülmesi ve değerlendirilmesi gereken önemli bir konudur.

- **Alıcının Mali Güçlük İçinde Olması:** Alıcının mali güçlüklerle karşı karşıya kalmış olması durumu da satıcıyı güç durumda bırakacaktır. Çünkü alıcı belgeleri almak için gerekli tutarı ödemeyecektir.
- **Alıcının Basiretli Bir Tacir Gibi Davranmaması:** Satıcı bilmeden ticari ahlaktan yoksun bir alıcı ile bağlantıya girmiş olabilir. Bu kişi geçerli hiçbir neden bulunmaması durumunda malları almama tehdidinde bulunarak satıcıyı malını düşük fiyattan satmaya zorlayabilir. Satıcı istemeden böyle bir durumu kabullenmek zorunda kalabilir.

2.3.10 Tahsil Vesaikinden Doğan İhracatçı Risklerini Azaltmanın Başlıca Yolları

- İthalatçı ve ülkesi konusunda sürekli olarak sağlıklı ve taze bilgilere sahip olmak. Eğer o ithalatçıya ilk kez mal satılacaksa çeşitli kaynaklardan (daha önceden ona mal satan diğer ihracatçılar vb.) bilgi toplamaya çalışılmalıdır.
- Mallarını, varış limandaki antrepoyu da kapsayacak biçimde sigorta ettirmek,
- Dış ticaret işlemine başlamadan önce ithalatçıdan bir miktar nakit sağlamak veya malın bir bölümünü (bu olası zararları karşılamak büyüklükte olmalıdır) peşin olarak almak yapılması gereken işlemdir.
- Tahsil vesaiki ihracatçı için açık hesaba (open account) göre daha güvenli bir ödeme yöntemi iken akreditifle karşılaştırıldığında daha az güven verici olduğu görülür.
- İhracatçılar ödemeyi güvence altına almadan mallarını hazırlayarak yüklemek ve çeşitli hizmetlerde bulunmak durumunda kaldıklarından, ancak aşağıda belirtilen durumları dikkate alarak vesaik karşılığı ödeme sistemini seçmelidir.
- Alıcı ve satıcının birbirlerini güvenilir olarak tanımaları,

- Alıcının ödemeyi yapmak için kesin olarak istekli olduğu konusunda kuşku olmaması,
- İthalat yapılan ülkenin politika, ekonomi ve yasalar açısından istikrarlı olması,
- İthalat yapılan ülkenin uluslararası ödemeler sisteminin kambiyo kısıtlamaları veya diğer kısıtlamalar ile tehlikeye düşmemesi,
- İhracatçının ithalatçının ülkesindeki kambiyo kurallarını iyi bilmesidir.

2.3.11 Genel Yapısı Dolayısı ile Tahsil Vesaikinın İhracatçı için Avantajları

- İthalatçı ödeme yapmadan ya da vadeli bir poliçeyi kabul etmeden malları çekemeyeceğini bilir.
- Ödeme veya kabule değin mallar üzerindeki sahipliğini sürdürür.
- Bu yöntem yalın ve ucuzdur.⁴⁰

2.4 Kabul Kredili Ödeme

Mal bedelinin belli bir vadede ödenmesini taahhüt eden ve bu ödemeye bir Poliçenin araç olduğu ödeme şeklidir. Bir başka ifade ile kabul kredisi satılan malın bedelinin bir poliçeye ağılandığı vadede satıcıya ödendiği bir ödeme şeklidir. Bu kredi vesaik ile birlikte ibraz edilen poliçenin ithalatçı veya buna ilaveten ithalatçının bankası tarafından kabul edilmek suretiyle kullanılır. Kabul kredili ödemede taraflara bankalar aracılık ederler ve bunun için komisyon alırlar. Satıcının düzenlediği poliçe sadece alıcı tarafından kabul edilmiş ise “trade acceptance” vardır. Poliçenin bir banka tarafından kabul edilmesi öngörülebilir. Bu durumda banka poliçeyi kabul eder veya ithalatçının kabulüne aval verebilir. Buna “banker’s acceptance” denilmektedir. Bu ödeme şeklinde

⁴⁰ Şahin 19.

vadeli alım yapmak isteyen ithalatçıya karşı ihracatçı, poliçeye bankanın kabul veya aval vermesiyle kendini garanti altına almış olmaktadır.

2.4.1 Kabul Kredili Ödeme Çeşitleri

2.4.1.1 Kabul Kredili Vesaik Mukabili

Bu ödeme şeklinde malların alıcıya gönderilmesinden sonra bankanın mal bedelini tahsil etmesi yerine poliçeyi alıcıya kabul ettirdikten veya bu kabule kendisinin de avalini verdikten sonra vesaiki alıcıya teslim edip daha sonra poliçe vadesinde mal bedelinin ihracatçıya ödendiği ödeme şeklidir.

2.4.1.2 Kabul Kredili Mal Mukabili

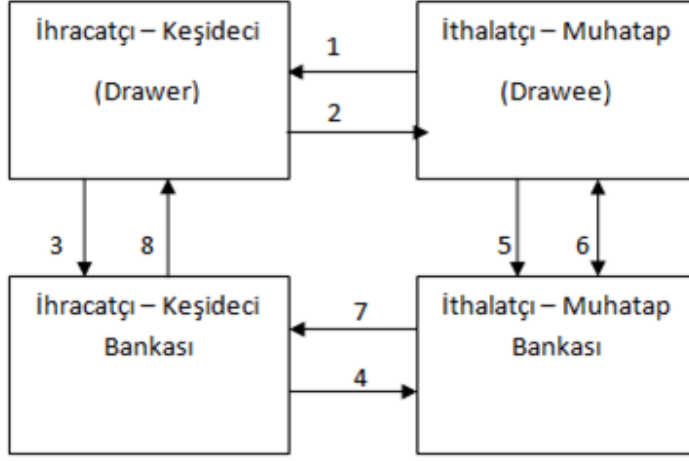
Mal mukabili işlemlerde ithalatçı önce malı çeker sonra mevzuatta belirlenen sürede mal bedelini öder. Bu işlemde ise ödeme yapması gereken süre içerisinde poliçe kabul edilecek poliçe vadesinde ise ödeme yapılacaktır. Böylece süre açısından ithalatçıya ikinci bir finansman kolaylığı yaratılmaktadır.

2.4.1.3 Kabul Kredili Akreditif

İhracatçının küşat mektubuna uygun vesaiki bankaya ibraz ettiğinde mal bedelini tahsil etmeyip banka tarafından kabul edilmiş poliçenin vadesinde ödeneceğini taahhüt altına alan bir ödeme şeklidir. Burada poliçe vesaik ekinde ilave olarak, teyitli akreditifte teyit bankası adına, teyitsiz akreditifte ise genellikle amir banka adına tanzim edilir. Kabul edilen bu poliçe ile ihracatçı tarafından kendi bankası ya da başka bir bankaya kırdırılabilir.⁴¹

⁴¹ Üner Ertem, <http://ipsalamyo.trakya.edu.tr/arsiv/unerertem/Dis_Ticaret_Islemleri.pdf>. 54.

2.4.2 Kabul Kredisi İşleyiş Biçimi⁴²

Şekil 2.4: Kabul Kredisi İşleyiş Biçimi

İŞLEYİŞİ:

1. Tarafların görüşmesi.
2. Malların sevki.
3. Poliçe ve dökümanların sunulması.
4. Römiz mektubu, poliçe ve dokümanların sevki.
5. Muhatabın poliçe imzalamaya davet edilmesi.
6. Poliçenin imzalanması karşılığında dokümanların serbest bırakılması.
7. Poliçenin ihracatçının talimatına göre gönderilmesi.
8. Poliçenin ihracatçıya verilmesi ya da tahsile kadar keşideci ya da muhatap bankada bekletilmesi.

2.5 Karşı - Ticaret

Genel anlamda bir takas muamelesidir. Ödemek için yeterli döviz olmayınca, fakat satmak istediği malı olan ülkelerin çoğu kez başvurduğu bir yoldur. Bu ticaret

⁴² Mehmet Melemen, S.Burak Arzova, *Uygulamalı Uluslararası Ticaret ve Finansman Teknikleri ve Ticari İngilizce*, (İstanbul: Alfa Basım,1998) 115.

şekilleri daha çok finansman zorluklarının yaşandığı ülkelere yönelik ihracatta gündeme gelmektedir.

2.5.1 Karşı - Ticaretin Çeşitleri

2.5.1.1 Takas

Finansal ödeme veya fon transferlerinin yer almadığı bir Tek sözleşme ile gerçekleştirilen, eşit değerde olduğu kabul edilen iki mal grubunun doğrudan ve eşanlı olarak değiştirildiği işlemdir. Takas anlaşmaları aynı müşteri ile uzun vadeli ve düzenli işlemleri değil, genellikle bir defaya mahsus işlemleri (one-off deals) kapsamaktadır. T.C. Merkez Bankası'nın I-M Sayılı Genelgesinin ihracata ilişkin hükümleri takas işlemini özel takas ve bağlı muamele olarak ikiye ayırmıştır.

2.5.1.2 Özel takas

Mal ve/veya hizmet ihraç ve ithalinde karşılıklı olarak tarafların aynı gerçek veya tüzel kişiler olması halinde, ihraca ve ithale konu olan malların bedellerinin herhangi bir para hareketi söz konusu olmaksızın kısmen veya tamamen birbirleriyle takas edilebilmesi olarak tanımlanmıştır.

2.5.1.3 Bağlı Muamele

Dış Ticarete, ihracata konu malların, hizmetlerin ve teknolojilerin bedellerinin dış ticarete taraf olan ülkeler ve firmalar arasında yapılan anlaşmaya istinaden para yerine geçen diğer mal, hizmet ve teknoloji ithalatıyla karşılanması ve aradaki artı ya da eksi farkların döviz transferleri ile kapatılmasıdır. Gümrük Birliği'ne üye ülkeler dışında üçüncü ülkelere yapılacak dış ticaret faaliyetlerinde gerektiğinde kullanılmak üzere ithal edilen mal, hizmet ve teknoloji ihracıyla karşıladığı, ithal veya ihraç fazlalığının döviz olarak tediye veya tahsil edildiği bir ödeme şeklidir.

2.5.1.4 Kliring (Clearing)

Takasın biraz daha geliştirilmiş bir şeklidir. Kliring anlaşması imzalayan ülkelerde ithalatçılar, ithal ettikleri malların bedelini kendi ülkelerinde kliring hesaplarını tutmakla görevlendirilen Merkez Bankası veya Kliring Ofisi gibi bir kuruma ulusal paraları cinsinden öderler. Bu şekilde oluşturulan hesaplar dönem sonunda karşı ülke ithalatçılarının da kendi ilgili kurumuna yatırmış oldukları paralardan oluşan hesaplarla denkleştirilir. Eğer arada bir açık söz konusu ise, bu açık önceden anlaşılan herhangi bir konvertibil döviz ile kapatılır.

2.5.1.5 Karşı-alım (Counter-purchase)

Satıcının ihracat sözleşmesindeki değerin belirli bir yüzdesindeki malı karşı taraftan ya bizzat satın alınması ya da satışın bir üçüncü tarafca gerçekleştirilmesini sağlamaya dayanan bir işlemdir. Karşı ticaretin en yaygın kullanılan şeklidir. İhracatçının böyle bir taahhüde girmeden önce, üçüncü tarafla anlaşması gerekir.

2.5.1.6 Dengeleme (Compensation)

Satıcının ihraç ettiği mal bedelinin tümünü veya bir kısmını mal karşılığı alması anlamındadır. Dolayısıyla tam dengeleme (full-compensation) ve kısmi dengeleme (partial-compensation) şeklinde iki kısma ayrılmaktadır.

Geri-alım: Dengelemenin bir başka şeklidir. Burada ihraç edilen malların (ki, bunlar sermaye malları veya anahtar teslimi projeler niteliğindedir) bedeli, bu mallar vasıtasıyla gerçekleştirilecek üretimin satın alınmasıyla ödenmektedir.

Üçlü-ticaret: Bir ülke tarafından ödenecek hesabın başka bir ya da daha fazla ülkeye transfer edildiği işlemdir. Karşı-ticaret olayı oldukça karmaşıktır. Az gelişmiş ülkeler çeşitli mülhazalarla bu yola başvururken tekniğini yeterince bilmedikleri için aleyhte sonuçlarla karşılaşabilmektedirler. O nedenle, anlaşma yapmadan önce, dünya piyasaları

hakkında çok iyi bir bilgi ile birlikte, anlaşılacak şartların çok dikkatli biçimde değerlendirilmesi gerekir.

2.5.2 Takas veya Bağlı Muamele Yoluyla Yapılacak İhracatın Özellikleri

Talepler, yabancı firma veya firmalar ile yapılan anlaşma ve “Bağlı Muamele veya Takas Başvuru Formu”ndan altı nüsha düzenlenmek suretiyle müracaat yazısı ile ihracatçı birliklerine yapılır.

Bağlı muamele veya takas izinlerinin süresi altı aydır. Hesapların izlenebilmesi için ithalat ve ihracat işlemleri aynı banka tarafından yürütülür.

İki ülke arasındaki işlemler TAKAS; ikiden fazla ülke arasında yapılan işlemler ise BAĞLI MUAMELE olarak adlandırılmaktadır.⁴³

2.6 Mahsuben Ödeme ve Mahsuben Ödemenin Özellikleri

İhracat bedellerinin tamamen veya kısmen mal ve/veya hizmet ithali suretiyle mahsuben ödenmesi ve aralarındaki artı ya da eksi farkın nakit olarak kapatılması şeklinde yapılan bir ödeme şeklidir.

İhracat bedelleri fiili ihraç tarihinden itibaren 180 gün içerisinde muhabir banka hesaplarına alacak olarak kaydedilecek ve mahsup talebi de bu süre içerisinde yapılacaktır. Hizmet ihracı bedellerinin tahsili zorunlu olmadığından bu bedeller için mahsup talebi de bu süre içerisinde yapılacaktır.

Mal ve hizmet ihracı bedellerinin mahsuben ödemede kullanılacak kısmının alışıının yapılmamış yani TL'ye çevrilmemiş olması gerekmektedir.

⁴³ Şahin 24.

Mahsuben ödemede kullanılabilir azami döviz tutarı varsa T.C.Merkez Bankası'na yapılacak zorunlu döviz devri tutarından sonra kalan tutardır. Ancak, zorunlu döviz devrinin mükellefi bankalar olduğundan süresi içinde bu mükellefiyetin bankalarca kendi pozisyonlarından karşılanmak suretiyle yerine getirilmesi halinde ihrac bedeli dövizlerin tamamının mahsuben ödemede kullanılması mümkündür.

İhracat bedeli dövizlerin fiili ihrac tarihinden itibaren 180 gün içinde tahsil edilerek DTH'a alınması halinde bu dövizler 180 inci günün sonuna kadar mahsuben ödemede kullanılabilir.

Aramızda ikili hesap ilişkisinin devam ettiği ülkelere gerçekleştirilen ve bedelleri bu hesaplardan ödenen mal ve hizmet ihracına ilişkin dövizler ile prefinansman kredisi ve peşin dövizler mahsuben ödeme kullanılamaz.

Aracı ihracatçı vasıtasıyla yapılan ihracatta, ihracatçının onayı ve imalatçı firma unvanının GB'de kayıtlı olması şartıyla ihracat bedelleri, imalatçının yukarıda sayılan bütün döviz giderlerinin mahsuben ödenmesinde kullanılabilir. Bu durumda DAB ihracatçı, DSB'de imalatçı firma adına düzenlenmektedir.

İhracat bedelinin mahsuben ödemede kullanılabilir tutarının ithalat bedelini karşılamaması durumunda bakiye ithalat bedeli genel esaslar dâhilinde ödenmektedir.

Mahsup işleminde aynı kur üzerinden DAB ve DSB düzenlenir. Mahsuben ödemede kullanılacak (alışı yapılacak) dövizle mahsuben ödenecek giderlerle ilgili döviz cinsinin farklı olması halinde mahsuben ödenecek azami tutar T.C.Merkez Bankası çapraz kuru esas alınmak suretiyle tespit edilmektedir. Bu durumda DAB alışı yapılan, DSB transfer edilen döviz cinsinden düzenlenir.⁴⁴

⁴⁴ Üner Ertem, < http://ipsalamy.trakya.edu.tr/arsiv/unerertem/Dis_Ticaret_Islemleri.pdf > 58.

2.7 Konsinyasyon ve Komisyoncular (Konsinyi)

Kesin satış yapılmadan malın, dış alıcılara, komisyonculara, şube ve temsilciliklere gönderilmesine imkân veren bir ihracat şeklidir. Konsinye satış, gerçekte bir satış değil, satış imkânı arama yoludur. Malın kısmen veya tamamen satılamaması mümkündür. Bu durumda satılamayan mallar geri getirilir.

Komisyoncu vasıtasıyla yapılan işlemlerin hukuki mahiyeti ve özellikleri Borçlar Kanunu'nun 416 – 430. maddelerinde düzenlenmiştir.

Alım ve satım işlerinde **komisyoncu**, ücret mukabilinde kendi namına ve müvekkili hesabına kıymetli evrak ve menkul eşya alım ve satımına aracılık eden kimsedir.

“Müvekkil” deyimi, komisyoncuya işveren kimseyi ifade etmektedir. Komisyoncular vasıtasıyla yapılan satışta satış kârı mal sahibine aittir. Komisyoncu ücret alır, “Komisyon” deyimi komisyoncunun aldığı bu ücrettir. Komisyoncu ile müvekkil arasındaki mukaveleye “Komisyoncu Mukavelesi” denir.

Komisyoncu vasıtasıyla yapılan satışlarda, komisyoncu malı, bir ücret karşılığında, fakat mal sahibi hesabına satar.

Konsinye sözcüğünün anlamı, mülkiyet devri yapılmaksızın, malların satış sorumluluğunu yüklenen bir kişiye (komisyoncuya) gönderilmesidir. Gönderilme ile malın mülkiyetinin değil, yalnızca zilyetliğinin devri söz konusu olmaktadır.

Malı gönderen tüccar veya işletmeye “konsinyatör” (Consignor) ve malı satmak koşuluyla teslim alan tüccar veya işletmeye de “konsinyi” (Consignee) denilmektedir.

Konsinye işleminde malın konsinyiye gönderilmesi satış sözleşmesine dayanmadığından mala ilişkin mülkiyet devredilmemektedir. Bu bakımdan konsinye maldan satılmayan konsinyatörün stoklarında görünür. Satışa aracılık eden kişi, bir

komisyoncu olabileceği gibi diğer herhangi bir ticari vekil de olabilir. Mala ilişkin belgeler komisyoncu veya ticari vekile verilebileceği gibi, belirli koşullarla bir bankada da bulunabilir. Satıcı ile aracı arasındaki ilişkiler, aracının bir komisyoncu veya ticari vekil oluşuna göre bunlara ait esaslar dâhilinde yürütülür.

Komisyoncular aracılığıyla veya konsinyasyon suretiyle yapılan satışlarda malın sahipleri tarafından, bu araçlara elden verilmesi veya gönderilmesi satış sözleşmesinden kaynaklanmadığı için, mülkiyetin nakline ilişkin bir işlem değildir. Mal satılmak üzere, bu kişilere bırakılmıştır. Gönderen, malın mâliki durumundadır. Bu kişiler malın satışına aracıdır. Bu nedenle, malın söz konusu aracı kişilere satılmak üzere gönderilmesi katma değer vergisine tabi tutulmayacaktır.

Konsinyasyon suretiyle satışta; gerçek satış malın gönderilmesi sırasında değil, aracı (konsinyi) tarafından üçüncü kişilere satılması sırasında gerçekleşir. Kesin satış gerçekleşene kadar malın mülkiyeti satıcıya (konsinyöre) aittir. Bu nedenle, konsinye satış suretiyle malın aracıya (konsinyiye) gönderilmesi emanet mahiyette bir işlemdir ve her iki tarafın (konsinyör ve konsinyi) nazım hesaplarında izlenir.

Konsinye suretiyle malı teslim alan aracı (konsinyi) malı ya üçüncü şahıslara satar, ya da kendisi kesin olarak satın alabilir. Örneğin; emanet niteliğindeki konsinye mal aracının (konsinyinin) kusuru sebebiyle telef olursa, aracı (konsinyi) bu malı, kendi kusuru sebebiyle satın almak zorundadır.

Dönem sonlarında (geçici vergi ve 31.12) konsinyasyon suretiyle teslim edilmiş olan mallar ya konsinyi tarafından konsinyöre iade edilir ya da konsinyörün stoklarında gösterilir. Zaman zaman veya dönem sonunda hem miktar hem de değer (TL) bazında mutabakat yapılmasında yarar vardır.⁴⁵

⁴⁵ MEGEP 42.

3. AKREDİTİFLER

3.1 Akreditifin Tanımı

Akreditif; ihracat bedelinin ödenmesi konusunda, ithalatçının ve ihracatçının sözleşmede belirtilen yükümlülüklerini yerine getirmelerinden sonra ve buna dair belgeleri ibraz etmeleri koşulu ile ödemenin yapılabileceğine ilişkin ithalatçının bankası tarafından düzenlenen bir tür yazılı teminattır. Şartlı bir ödeme taahhüdüdür⁴⁶.

Akreditif uluslararası işlemlerde kısaca L/C - Letter of Credit olarak adlandırılmaktadır. İhraç edilen malların bedellerinin ödenmesi konusunda belirli şartların yerine getirilmesinden sonra ödemenin yapılacağına ilişkin bir çeşit teminattır.

Akreditif; belirli koşulların yerine getirilmesinden sonra ödeme yapılacağını gösteren bir teminattır. Bu koşul, malların yapılan sözleşme gereği sevk edildiğini gösteren belgeler, ihracatçı bankasına verilince yerine getirilmiş olur⁴⁷.

3.2 Akreditifin Özellikleri

Uluslararası ticarete en sık kullanılan ödeme şeklidir.

Akreditif hem ihracatçıyı, hem de ithalatçıyı koruyan bir işlemdir.

Akreditif, ithalatçının verdiği talimat doğrultusunda, ithalatçının çalıştığı bankanın belirli bir meblağa kadar ve belirli bir vade için istenilen koşulların yerine getirilmesi ve ihracatçı tarafından ihraç edilen malların ihracına ilişkin belgelerin ibrazı karşılığında ihracatçıya ödeme yapılacağını taahhüt etmesidir.

⁴⁶ Şahin 17.

⁴⁷ T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, *Muhasebe ve Finansman, İhracat Kayıtları*, (Ankara: 2011) 18.

İthalatçı firma, kendi bankasına verdiği emirle ithal edeceği malın karşılığını ihracatçı firmanın bankasına, mal ihraç edildiği takdirde ödemeyi taahhüt ettiğini bir kredi mektubu ile bildirir. Bu kredi mektubu akreditiftir.

Bu sistem, diğer ödeme yöntemlerine göre daha pahalı olmasına rağmen, en güvenilir olanıdır. Hem satıcıya hem de alıcıya çeşitli faydaları vardır. Mal bedelinin banka taahhüdünde olması, transfer riskinin büyük ölçüde ortadan kalkması, satıcı ve alıcının kredi imkânında etmesi, gerekli koşulların yerine getirilmesinin (belgelerin incelenmesi) bankaca sağlanması bu faydalar arasındadır.

Akreditife bankalar ve belgeler üzerinden işlem yaparlar. Çünkü akreditif işlemleri mallarla ilgili olmayıp yapılacak hizmet ve işlerle ilgilidir.

Akreditifler dayandırıldıkları satış sözleşmelerinden veya diğer sözleşmelerden ayrı işlemlerdir⁴⁸.

3.3 Akreditifin Tarihsel Gelişimi

Tarihsel gelişimi incelendiğinde en eski ödeme yöntemlerinden biri olan akreditifin ilk örneklerine çok eski çağlarda Atina'da 'trapezitai' olarak adlandırılan bankerlerin işlemlerinde rastlandığı görülmektedir⁴⁹. Bundan sonraki tarihsel gelişimi incelendiğinde akreditifin 13. yüzyılda İngiltere'de kullanılmış olduğu, daha sonra da İtalyan tüccarları arasında kullanılmaya başlandığı görülmüştür⁵⁰. Artan dış ticaretle akreditif 18. yüzyılın başından itibaren, taraflar arasında akdin ifasının düzenli bir şekilde yapılmasını sağlamak amacıyla kullanılmaya başlamış ve bir ödeme usulü olarak gelişmiştir⁵¹.

Akreditifler (documentary credits/ letter of credits) ilk olarak "traveler's letter of credit" adı ile yanında para taşımak istemeyen tacir ve gezginlerin ihtiyacını

⁴⁸Şahin 7.

⁴⁹M.R. Uluç, *Borçlar Hukuku Açısından Akreditif*, (Batider: 1966), C.III, S. 3, 432.

⁵⁰V. Doğan, *Uluslararası Ticarete Ödeme Aracı Olarak Akreditif*, 2005, 28.

⁵¹Abdurrahman Özalp, *Uluslararası Yeni Kurallar Işığında Dış ticarete Teslim ve Ödeme Şekilleri*, (İstanbul: 2004) 370-373.

karşlamak amacıyla 18. yüzyılda kullanılmıştır. Ancak ilk oluşum sürecine bakıldığında rönesans ve reform dönemlerinde gerçekleştiği görülmektedir. Buna göre, ilgili taraf bankasına yatırdığı para karşılığında mektup formunda düzenlenmiş ve muhabir veya acenteleri nezdinde ödenmek üzere akreditif metni hazırlanırdı. Lehtar parasını muhabirden alır ve bu aldığı tutar da metnin arkasına işlenirdi ve ödenen tutar ile masraflar için akreditif bankasının üzerine poliçe keşide edilirdi. Bu ilişkiye bakıldığında bir krediden çok ödeme özelliği ön plana çıkmaktadır⁵². Bu anlamda akreditif müessesesi, özellikle Birinci Dünya Savası'ndan sonra önem kazanmış ve bu önem İkinci Dünya Savası'ndan sonra daha da artmıştır. Bu önem ve gereksinimleri göz önünde tutarak bir düzenleme girişiminde bulunan Milletlerarası Ticaret Odası 1933 yılında ilk kez birçok ülkede uygulanan birbirinden ayrı oluşmuş düzenlemeleri 'Yeknesak Kurallar', bir baksa deyişle 'bir örnek kurallar' başlığı altında düzenlemiştir⁵³. 1974, 1983 ve 1993 yıllarında dünya ticaretinde yaşanan gelişme ve değişimlerden doğan ihtiyaçlar doğrultusunda söz konusu bir örnek kurallar çeşitli revizeler yapılarak güncel hale getirilmiştir⁵⁴. Sistematik bir kurallar bütünü olarak en yaygın kullanımını MTO'nun 1993 yılında bu kuralları çıkarması ile meydana gelmiştir. 1993 yılından bu yana 5. revizyonla bugünlere gelinmiş ve en nihayetinde UCP 600 1 Temmuz 2007'de yürürlüğe girmiştir⁵⁵.

Akreditiflere ilişkin 600 Sayılı Yeknesak Kurallar, 1933 yılında ilk defa yürürlüğe konulmasından bu yana yapılan altıncı revizyon olup, Milletlerarası Ticaret Odası - MTO (International Chamber of Commerce-ICC)'nin Bankacılık Tekniği ve Uygulama Komisyonunun üç yıldan fazla süren çalışmalarının ürünüdür.

Bu son revizyonda beş binden fazla bireysel görüş gözden geçirilmiş; MTO Milli Komitelerinin görüş ve önerileri göz önünde tutulmuştur. 600 Sayılı Kurallar MTO

⁵²McKeever ve Ditchcheva, 2006, library.law.columbia.edu, 20.03.2008.

⁵³Kring*F. Banu, Milletlerarası Ticaret Odasının Akreditifleİlgili Son Düzenlemesi Yeknesak Kurallar 600 (UCP 600) ve Uygulamaya Getirdiği Bazı Yenilikler, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Cilt: 11, Özel S.: 2009, s. 1219 (Basım Yılı: 2010)

⁵⁴Doğan 29.

⁵⁵Polat Ali ,Uluslararası Ticarete Akreditifli Ödemeler ve UCP 600, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Yıl:7 Sayı:13 Bahar 2008 s.210

Bankacılık Komisyonu tarafından Ekim 2006 tarihinde oybirliği ile kabul edilmiş ve 1 Temmuz 2007 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

600 Sayılı Kuralların resmi dili İngilizce'dir. Bu Kurallar MTO Türkiye Milli Komitesince Türkçe'ye de çevrilmiş ise de, amirin akreditif küşat mektubunda akreditifin 600 Sayılı Kurallara tabi olacağını belirtmesi halinde, örneğin Türk mahkemelerinde açılacak bir davada İngilizce metin esas alınacaktır. Nitekim Türkçe çeviri ile ilgili önsözde "ICC Yayın NO.600'ün Türkçe çevirisi MTO Türkiye Milli Komitesi tarafından ilgililere kolaylık sağlamak amacıyla yayınlanmış olup, resmi ve bağlayıcı metni İngilizce metindir" denilmektedir⁵⁶.

3.4 Akreditifin İhracatçıya ve İthalatçıya Sağladığı Yararlar

Akreditifin ihracatçıya sağladığı yararlar şöyle sıralanabilmektedir⁵⁷.

- İhracatçı, ihraç ettiği malın bedelini, akreditif sayesinde kendisine ödeneceğine dair bankasının taahhüdüne sahiptir. Bir başka deyişle, ihracatçı bu ödeme şeklinde, ithalatçının taahhüdünün yerine muhabir bankanın taahhüdünü elde etmektedir.
- Kambiyo denetimi (döviz kontrolü) uygulayan ülkelerde; akreditif açılması, ithal lisansının ve dolayısıyla döviz transferi izninin alınmasına bağlıdır. Böylece ihracatçı kendisine bir döviz transferi yapılamama riskinden korunmuş olmaktadır.
- Akreditifler, ihracatçıya hızlı finansman kolaylığı da sağlamaktadır. Örneğin, lehine bir "**Kabul Kredili Akreditif**" açılan bir ihracatçı, eğer keşide ettiği poliçe vadeli ise (ki çoğunlukla böyledir) ve ihraç ettiği malların bedelinin tahsilâtını vade sonuna kadar bekleyemeyecek bir durum içerisinde ise, kabul edilmiş poliçesini bankasına kırdırmak suretiyle kendini finanse ettirebilmektedir.

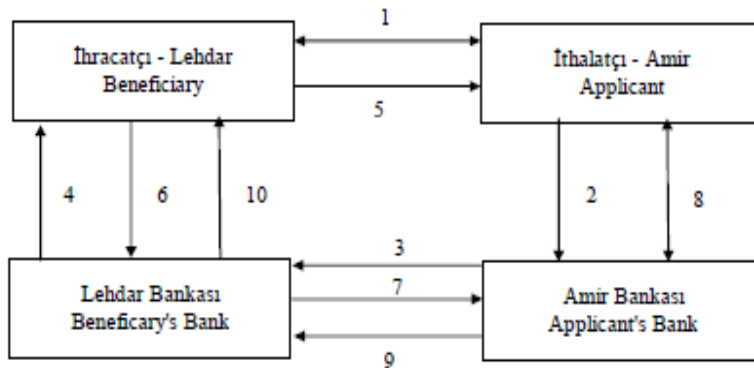
⁵⁶Reisoğlu Seza, Bankacılar Dergisi, Sayı 66, (İstanbul, 2008) 34.

⁵⁷Emine Koban, *Dış Ticaret Eğitimi*, (İstanbul: Alfa Yayıncılık, 2002) 75 -76.

Akreditifin ithalatçıya sağladığı yararlar şöyle sıralanabilmektedir⁵⁸.

- Ödeme, akreditifte belirtilen koşullar sağlandığında yapılmaktadır. İthalatçı bu şartların sağlandığını malların belirli bir tarihte yüklendiğini veya yükleneceğini belirten yükleme konşimentosu ile garanti edebilmektedir. Ayrıca; ithalatçı, yüklenen bu mallar için ekspertiz belgesi düzenlenmesini de isteyebilmektedir.
- Belgeler yılların deneyimine sahip banka elemanlarının kontrolünden geçmektedir. Eğer gözden kaçan hususlar varsa banka bunların sorumluluğuna katlanmaktadır.
- Akreditif alıcıya da uygun koşullarla kredi alabilme olanağı sağlamaktadır. Böylelikle mala zaman zaman nakit bağlama gereğini en aza indirmektedir.
- Bazı ihracatçılar sadece akreditife dayalı olarak mal satmaktadırlar. Akreditif teklifi satıcıyı isteklendirerek ithalatçının tedarik kaynaklarını arttırabilmektedir. Sipariş ile ilgili ön ödeme (avans) satıcıya değil, bankaya yapılmaktadır. Eğer satıcı malları uygun koşullarda teslim edemezse veya etmezse bu paranın bankadan geriye alınması, satıcının geri vermesinden daha kolay olmaktadır.

3.5 Akreditifin İşleyişi⁵⁹

⁵⁸Seha Selek, *Dış Ticaret İşlemleri ve Tek Düzen Muhasebe Sistemine Uygun Olarak Muhasebeleştirilmeleri*, (İzmir: 1997) 24-25.

⁵⁹Mehmet Melemen ve Burak Arzova, 107.

İŞLEYİŞİ:

1. Alıcı ile satıcı arasındaki ön görüşme (sözleşme).
2. Amirin bankasına başvurup akreditifi açtırması.
3. Amir bankanın akreditif küşadını hazırlayıp lehdar bankaya göndermesi.
4. Lehdar bankanın incelemesinden sonra ihracatçıya akretifin ihbarı.(Teyid verilerek/verilmeden)
5. İhracatçının akretifi analiz ederek malları sevk etmesi.
6. İhracat dokümanlarının lehdar bankaya sunulması.
7. Akredif teyetli ise 7 işgünü sonra ödemenin lehdar banka tarafından ihracatçıya yapılması vedokümanların gönderilmesi.
8. Amir bankanın dokümanları amire sunması ve mal bedelini tahsil etmesi (önceden almış da olabilir).
9. Akreditif teyitsiz ise amir banka tarafından mal bedelinin havalesi (Rambursman)
10. İhracatçıya ödeme.

3.6 Akreditifte Taraflar

3.6.1 Akreditif Amiri (Applicant)

Akreditif amiri, akreditif açılması için bankadan talepte bulunan alıcı (ithalatçı)dır. Alıcı, malı almak satıcı ile bir sözleşme yapar ve ödeme şekli bu sözleşme ile belirlenir. Satış sözleşmesi, akreditifi açan ve ödemeye aracılık eden bankaları doğrudan doğruya ilgilendirmez ve bağlamaz. Akreditif amiri, banka ile ayrı bir ilişki içindedir. Amir, akreditif gereğince lehtara ödeyeceği parayı bankaya ilk istekte ödeme yükümlülüğünü kabul eder.

Amirin, akreditif açılmasına veya şartlarında değişiklik yapılmasına ilişkin talimatının eksiksiz ve kesin olması gerekir.

3.6.2 Amir Banka (Opening or Issuing Bank)

Akreditif amirinden aldığı talimata dayanarak akreditifi açan bankaya amir banka denir. Amir banka; ithalatçının bankasıdır akreditifi açar, akreditifi lehtara çoğunlukla, lehtarın bulunduğu ülkedeki bir muhabir banka aracılığıyla ihbar eder. Lehtara ihbarı doğrudan doğruya amir bankanın yapması da mümkündür.

Amir banka akreditifin lehtara ihbarını ve ödemesini doğrudan doğruya kendisi yapabileceği, lehtarın düzenlediği poliçeleri de kendisi kabul edebileceği veya ödeyebileceği gibi bu işlemleri yapması için başka bir bankayı da yetkili kılabilir. Bu bankayı görevli banka adı verilir.

Amir banka, lehtarın, akreditif vadesi içinde akreditif şartlarına uygun vesaiki ibraz etmesi halinde poliçeyi kabul eder veya lehtara rücu hakkı olmaksızın ödemeyi yapar. Poliçenin kabulü veya ödenmesi için başka bir bankayı yetkili kılması mümkündür.

Banka risk altına girmemek için, herhangi bir ödeme yaparken akreditif şartlarına uyulmuş olup olmadığını büyük bir titizlikle araştırmak zorundadır. Akreditif şartlarına uygun bulunmayan vesaikin bağlandığı bir poliçeyi ödeyen bankanın, ödediği parayı müşterisinden tahsil edememesi mümkündür.

Amir banka, akreditif talimatı dolayısıyla amire karşı, akreditifi açan banka olarak kabul ettiği yükümlülükler dolayısıyla lehtara karşı, teyitli akreditiflerde verdiği teyit talimatı dolayısıyla teyit bankasına karşı, verdiği ödeme, kabul ve iştirah yetkileri dolayısıyla da görevli bankaya karşı sorumludur.

3.6.3 Akreditif Lehtarı (Beneficiary)

Akreditif lehtarı, lehine akreditif açılan (malları ihraç edecek olan) kişidir.

Akreditif lehtarı, akreditifte öngörölen vesaiki ibraz etmek ve akreditif koşullarına uymak suretiyle taraflardan yükümlölüklerini yerine getirmelerini istemek hakkına sahiptir. Ancak, lehtar hiçbir zaman bankalar arasındaki veya akreditif amiri ile amir banka arasındaki sözleşme ilişkilerinden yarar sağlayamaz.

Lehtarın durumu her çeşit akreditifte başka başkadır. Gayrikabili rücu bir akreditifte lehtar tam bir güvence altındadır. Kabili rücu akreditifte ise malların hazırlanması veya yüklenmesiyle vesaikin bankaya ibrazı arasında geçecek süre içinde akreditifin iptal edilmesi riski her zaman vardır.

Lehtar, satış sözleşmesi ile amire karşı sorumludur.

3.6.4 Aracı Banka (Intermediary Bank)

Aracı banka akreditif şartlarına göre, lehtarın bulunduğu ülkede akreditifi lehtara ihbar veya teyit eden, ödemeyi yapan veya ibraz edilen poliçeye kabul ya da aval imzası koyan yahut poliçeyi iştira eden bankadır. Bu banka, akreditifi açan bankanın muhabiri olabileceği gibi lehtarın bankası da olabilir.

- **İhbar veya Teyit Bankası (Advising or Confirming Bank)**

İhbar bankası, akreditifi lehtara teyit eklemeksizin sadece ihbar eden bankadır.

İhbar bankasının akreditifte, lehtara karşı ödeme konusunda hiç bir yükümlölüğü yoktur. Ancak, ihbar bankası akreditifi ihbar etmeye karar verdiğinde, ihbar ettiği akreditifin gerçek olup olmadığını kontrol etmek için makul özeni göstermelidir. Teyit bankası, akreditife amir banka dışında kendisinin de kesin ve birincil derece yükümlölüğünü ekleyen bankadır. Teyit bankası, akreditif şartları yerine getirildiğinde;

- Lehtara rücu hakkı olmaksızın (without recourse) ödeme yapar,

- Poliçeleri kabul eder.

- **Görevli Banka (Nominated Bank)**

Akreditif sadece amir banka nezdinde kullanacağı şartını taşımadıkça bütün akreditiflerde ödeme yapmaya, vadeli ödeme taahhüdü altına girmeye, poliçe kabul etmeye veya iştirâ işlemi yapmaya yetkili kılınan bankanın adı belirtilmelidir. Görevli bankanın teyit eden banka olmaması halinde amir bankanın bir bankayı yetkili kılmış olması bu banka için ödeme, vadeli ödeme taahhüdü altına girme, poliçeyi kabul etme veya iştirâ etme yükümlülüğü oluşturmaz.

3.7 Akreditif Türleri

3.7.1 Dönülebilir (Kabilirücu) Akreditif (Revocable Credit)

Bankanın ihracatçının nam ve hesabına açtığı krediyi her an kendi isteğiyle iptal edebildiği akreditif çeşididir.

Mal bedelinin ödeneceğine dair bir garanti olmasına rağmen alıcı için kesin olmayan, her an vazgeçilebilir bir durum söz konusudur. Ancak iptal mektubunun satıcının eline geçmesinden önce satıcı akreditif koşullarına uygun olarak yüklemeyi yapar ve vesaiki bankaya ibraz ederse, o takdirde banka akreditif bedelini ödemek zorundadır. Bankaların garantisi bulunmadığından, bu durum ihracatçı için bir risk taşımaktadır. Bu tip akreditif güvenli olmadığı için, uygulamada nadiren kullanılmaktadır.

Dönülebilir akreditifler alıcı için avantajlıdır⁶⁰.

⁶⁰T.C.Milli Eğitim Bakanlığı,İhracat Kayıtları,(Ankara: 2011) 30.

3.7.2 Dönülemez (Gayrikabilirücu) Akreditif (Irrevocable Credit)

Dönülemez akreditifler, amir banka ve akreditif amirinin onayı olmadan süresinden önce geriye alınması, bozulması ve iptali mümkün olmayan akreditiflerdir. Gerekli şartlar yerine getirildiği takdirde, akreditif bedelinin amir bankaca ödeneceği taahhüt edilmiştir. Dolayısıyla birincisine nazaran daha güvenlidir. Tüm taraflarca kabul edilmedikçe iptal edilemez ve değiştirilemez. Bu tür akreditifler daima belirli bir meblağ kadar ve belirli bir vade ile açılırlar.

Gayri kabilirücu akreditifte amir bankanın ödemesi güvence altında olmakla beraber, ihracatçının ülkesindeki muhabir bankanın ödemeyi yapması garanti değildir. Bu nedenle, akreditifler “teyitli” hale getirilerek daha güvenli bir yol oluşturulmuştur. Gayrikabilirücu ya da kabilirücu olduğuna dair herhangi bir kayıt taşımayan akreditifler, gayri kabilirücu akreditif olarak kabul edilirler⁶¹.

Bütün akreditiflerin dönülebilir veya dönülemez olduklarının açıkça gösterilmesi şarttır. Bunun gösterilmemesi halinde akreditif dönülemez sayılır.

Gerek 400 Sayılı Kurallarda, gerekse 500 Sayılı Kurallarda dönülebilir akreditif de kabul edilmekte iken, dönülebilir akreditif uygulamasının çok istisnai olması nedeniyle 600 Sayılı Kurallarda bu tür akreditife yer verilmemiştir⁶².

3.7.3 Teyitli (İhbarlı) Akreditif (Confirmed Credit)

Akreditifi açan amir bankanın muhabir bankaya akreditifi teyit etmesi talimatını verdiği ve muhabir bankanın da açılan akreditifi teyit ettiği akreditif türüdür. Teyit bankası; akreditif şartlarına göre uygun vesaikin kendisine ibrazı karşılığında ödeme taahhüdüne giren bankadır.

⁶¹Üner Ertem, < http://ipsalamyo.trakya.edu.tr/arsiv/unerertem/Dis_Ticaret_Islemleri.pdf> 38.

⁶²Reisoğlu 39.

Teyitli (ihbarlı) akreditifte muhabir banka da akreditifi “teyit” ederek bedellerin ödeneceği hususunda ilave teminat vermektedir. Ödenmeme durumunda, muhabir banka amir bankanın yükümlülüğünü üstlenmiş olur. Uygulamada sadece gayrikabilirücu akreditifler teyitli olarak açılırlar. Bu akreditifler ilgili üç tarafın (amir banka, teyit bankası ve lehtar) muvafakati olmadan iptal edilemez⁶³.

İhracatçı, gerekli belgeleri kendi ülkesindeki bankaya sunduğu takdirde mal bedelini bankadan almak isteyecektir, dolayısıyla genel olarak teyitli akreditif tercih sebebidir⁶⁴.

3.7.4 Teyitsiz Akreditif (Unconfirmed Credit)

Bu tür akreditiflerde yalnızca akreditifi açan bankanın garantisi söz konusudur. Görevli bankanın herhangi bir ödeme taahhüdü yoktur. Dönülebilir bir akreditif açan banka bunu iptal etmek yetkisini daima saklı tuttuğu için lehtarın bankası veya üçüncü bir banka bu tür akreditifleri lehtara teyit etmez ve yükümlülük altına girmez. Bu tür akreditifler, ihracatçılar için de esaslı bir güvence sağlamaz.

Açılması sırasında lehtara karşı amir bankanın yanı sıra lehtarın bankasının veya üçüncü bir bankanın da sorumlu olmasının istenilip istenilmediğine göre bir akreditif teyitli veya teyitsiz olabilir.

3.7.5 Devredilebilir Akreditif (Transferable Credit)

Devredilebilir akreditif, orijinal lehtarın varolan bir akreditif alacağının tamamını veya bir kısmını başka bir şahsa (genellikle malların son tedarikçisine) devrettiği bir akreditiftir. Genelde aracılar tarafından bir finansman aracı olarak kullanılır⁶⁵.

⁶³T.C.Milli Eğitim Bakanlığı,İhracat Kayıtları,(Ankara: 2011) 26.

⁶⁴Ali Dölek, *Gümrük Birliği Sonrası Uygulamalı İhracat Bilgileri*, (İstanbul: Beta Yayınları, 1999) 23.

⁶⁵Hinkelmann 102.

Bu akreditif türünde amaç tarafların finansman ihtiyacını karşılamaktır. Eğer lehdar (satıcı) aynı zamanda üretici (imalatçı) değilse ve üreticiden aldığı malları farklı fiyata satıyorsa, üretici ile alıcı (ithalatçı) arasında aracı olur ve malların bedelini ithalatçıya ödetmek için kendisinden devredilebilir akreditif açtırma talebinde bulunur. İhracatçı, ithalatçının talep ettiği malları temin etmek için üreticiden aldığı malları ithalatçıya satan aracı durumundadır ve ithalatçının açtığı akreditifi üreticiye devrederek aradaki farkı kendisi alır⁶⁶.

Akreditifin sahibi olan ilk lehdar, ikinci lehdarın kendisine verdiği faturaya istinaden, lehdarı olduğu ilk akreditif koşulları gereği belirlenen miktar ve fiyat üzerinden keseceği ihracat faturasını muhabir bankaya ibraz eder. Böylece amir ve ikinci lehdar olan üretici birbirlerini tanımazlar.

Devredilebilir akreditifin işleyişi:

- a) İhracatçı ve ithalatçı arasında alım-satım anlaşması yapılır,
- b) İthalatçı (amir) bankasına başvurarak dönülemez devredilebilir akreditif açılması talebinde bulunur,
- c) Amir banka akreditif açar ve ihbar bankasına gönderir. Devretmeye (transfer) yetkili banka belirtilir.
- d) İhbar bankası ihracatçıya ihbarda bulunur,
- e) İhracatçı, devir bankasına akreditifin tamamının ya da belirlenen kısmının devredilmesi için talimat verir,
- f) Transfer bankası (devir) uygun gördüğü takdirde transferi yapar ve ikinci lehdara ihbarda bulunur,
- g) Devredilen, “ikinci lehdar” akreditif şartlarına uygun yüklemeyi yapar,
- h) İkinci lehdar akreditif belgelerini uygun şekilde hazırlar,

⁶⁶ Doğan 63.

- i) İkinci lehdar belgeleri transfer bankasına ibraz eder,
- j) Transfer bankası belgeleri inceler, ihracatçıya bildirir, ihracatçı da fatura ve poliçesini imalatçı ile değiştirilmek üzere bankasına verir,
- k) Transfer bankası da imalatçının fatura ve poliçesi dışındaki diğer belgeleri ihracatçının poliçe ve faturasıyla birlikte amir bankaya gönderir⁶⁷.

3.7.6 Adi Akreditif (Fixed Credit)

Akreditif talimatında belirtilen limit, çekilecek poliçelerle bir defa kullanılıncaya kadar akreditif hükmünden düşer. Adi akreditiflere dayanılarak akreditif limitini toplam olarak aşmamak kaydıyla birkaç defa poliçe çekilmesi de mümkündür. Rotatif şekilde açıldıkları belirtilmemiş olan akreditifler adi akreditif sayılır.

3.7.7 Rölatif Akreditif (Revolving Credit)

Bir miktarı veya tamamı kullanıldıktan sonra herhangi bir değişiklik yapılmasına gerek kalmadan eski miktar dâhilinde yenilenen akreditiftir. Rölatif (devreden) akreditif genellikle belirli bir müşteriden sürekli veya yüksek tutarlı alımlar söz konusu olduğunda kullanılır. Hem işlemlerin tekrarlanması külfetinden kurtulma hem de yüksek miktarda siparişin fiyat avantajından yararlanma imkânı söz konusudur.

Rölatif akreditif kullanıldıkça ayrıca bir talimata ya da bildirim gereği kalmaksızın otomatik olarak yenilenerek aynı şartlarla yeniden kullanılabilen akreditiftir.

Rölatif akreditiflerde dönerlik şartı genellikle miktara göre ve süreye göre olmak üzere iki şekilde belirlenmektedir. Miktarla ilgili devreden akreditiflerde, akreditif tutarı kaç kere dönebileceği ve böylece ödemeler toplamının sınırı belirlenmektedir. Süreye göre devreden akreditiflerde ise, her sevkiyatın yapılacağı dönem de belirlenir. Bu tip

⁶⁷ Mesut Bilginer ve Diğerleri, *Uygulamalı İhracat-İthalat İşlemleri ve Dökümantasyon*, 1. Baskı, Ankara, 2005, 67-68.

akreditifler “biriken” veya “birikmeyen” olmak üzere iki şekilde açılabilir. Biriken rölatif akreditifte, ilk dönemde kısmen veya tamamen kullanılmamış miktar, müteakip dönemdeki tutara eklenecek şekilde kullanılabilir. Birikmeyen akreditifte ise kullanılmayan kısımdan onu izleyen dönem de faydalanılamaz⁶⁸.

3.7.8 İhtiyat (Teminat) Akreditifi (Standby Letter of Credit)

500 Sayılı Kurallarda, mal akreditifleri yanı sıra teminat akreditiflerine de niteliklerine uygun ölçüde Yeknesak Kuralların uygulanacağı hükmüne yer verilmiştir.

1993 yılından sonra MTO sırf standby L/C’lerle ilgili olarak USP 98 Kurallarını yayınlamıştır. Bu nedenle 600 Sayılı Kurallarla ilgili taslak Revizyon Grubunda MTO çeşitli milli komiteleri, standby L/C’lerle ilgili atıfların revizyon metninden çıkarılmasını savunmuşlardı. Bunun gerekçesi standby L/C’lerle ilgili artık özel hükümlerin bulunmasıydı. Uzun tartışmalardan sonra Revizyon Grubu, hala önemli ölçüde standby L/C’nin 500 Sayılı Yeknesak Kurallara tabi olarak açıldığını belirterek, 600 Sayılı Kurallarda da standby L/C’lere atıf yapılmasını kararlaştırdı.

1. maddeye göre, akreditif metni akreditifin 600 Sayılı Kurallara tabi olduğunu açıkça belirttiğinde bu Kurallar -uygulanabildikleri ölçüde- herhangi bir teminat akreditifi için de geçerli olacaktır.

Standby L/C’ler, Türk hukukunda yaygın kullanım alanı olan teminat mektupları ve kontrgarantilerin yerine kullanılmaktadır. Amerikan mevzuatında bankaların teminat mektubu/kontrgaranti düzenlemelerinde yasal engeller bulunduğundan; yaygın olarak standby L/C’ler kullanılmaktadır.

Standby L/C’ler aynı fonksiyonu görmelerine karşın, hukuki açıdan banka teminat mektuplarından / kontrgarantilerden çok farklıdır. Teminat mektupları / kontrgarantiler Türk uygulamasında garanti sözleşmesi sayılmakta; bankalar belli bir

⁶⁸T.C.Milli Eğitim Bakanlığı,İhracat Kayıtları,(Ankara, 2011) 34.

risk üstlenmekte; riskin doğmaması, sona ermesi gibi hallerde teminat mektubu veren bankanın sorumluluğu son bulmaktadır.

Standby L/C'lerde ödeme ise belge karşılığıdır. Lehtar "borcun ödenmediğini yazılı olarak" beyan ettiğinde ibraz edilen bu belge karşılığında -riskle herhangi bir ilişkisi bulunmaksızın- bankanın ödeme yükümlülüğü doğmaktadır. Şartlı teminat mektuplarında olduğu gibi, standby L/C'lerde de bu şartlar, akreditifte ibraz gereken belgeler şeklinde yer almaktadır.

Buna karşılık, lehtar borcunu ödemiş ise ve bunu amir lehtarın belge ibrazından önce kesin ve likit delil ile akreditif bankasına ispat ederse, ibraz edilen belge -borcun ödenmediği beyanı- sahte bir beyan oluşturacağından akreditif bankasının ödemeyi reddetmedi gerekecektir.

Standby L/C'ler 600 Sayılı Kurallara göre zorunlu olarak vadeli olacaklarından, süresiz teminat mektubu/kontrgaranti verilmesi gereken hallerde, uygulamada standby L/C'ler her seferinde otomatik belli süreler için -örneğin teminat akreditifi iade edilinceye kadar- temdit şartını içermektedir⁶⁹.

3.7.9 Red Clause Akreditif

Bu tip akreditifler satıcının malların hazırlanması için bir ön finansmana ihtiyaç duyduğu durumlarda kullanılmaktadır. Akreditif tutarının bir kısmının veya tamamının mallarının sevkiyatından önce avans şeklinde satıcıya ödenmesine imkân veren akreditif türüdür.

Akreditifin bu şekilde adlandırılmasının nedeni, başlangıçta peşin ödemeye konulan avans şartının, akreditifin bu özelliğine dikkat çekebilmek için kırmızıya yazılmasıdır.

⁶⁹Reisoğlu 42.

3.7.10 Karşılıklı Akreditif (Back to Back Credit)

Karşılıklı akreditifler, transit ticarete, aracı vasıtasıyla yapılan satışlarda kullanılır. Transit ticarete aracı firma hem ithalatçı hem de ihracatçı durumundadır. Aracı firma satış yapacağı ülkede lehine açılmış bulunan akreditifi teminat göstererek, kendisinin ithalat yapacağı ülke (firma) lehine bir akreditif açabilir. Karşılıklı gösterilmek suretiyle açıldığı için, karşılıklı akreditif adı verilir. İhracat akreditifi ile karşılıklı akreditife konu olan belgelerin çok az farklılıklarla (ki bu farklar, aracı firma komisyonu, belge hazırlamada geçen süre farkı vs. nedenlerden kaynaklanır) aynı olması gerekir. Bunu, aracı firmanın bankası, hem amir hem de muhabir banka olması sebebiyle sağlama olanağına sahiptir. Söz konusu banka genellikle aynı zamanda teyit bankası da olacağından, büyük sorumluluk üstlenmektedir. O nedenle, karşılıklı akreditif, bankalar tarafından riski yüksek olduğu için komisyonu da yüksek olmasına rağmen, sınırlı uygulanmaktadır⁷⁰.

3.7.11 Green Clause Akreditif

Green Clause akreditifler, aynen Red Clause akreditifler gibi ihracatçıya peşin ödeme imkânı veren akreditiflerdir.

Bu tip akreditiflerin Red Clause akreditiflerden farkı avans ödemesi aşamasında olmaktadır. Avans ödemesi malların depolanması ve makbuzun bankaya verilmesi karşılığında gerçekleşmektedir. Amir bankanın görevli bankaya vermiş olduğu ödemede bulunma yetkisi, ancak lehdarın malların depolandığına ilişkin depo makbuzunu ibraz etmesi karşılığında gerçekleşmektedir. Uygulamada fazla rastlanılan bir akreditif türü değildir.

Akreditif üzerinde önce kırmızı mürekkeple gösterildiği için “red clause” olarak adlandırılan akreditiflerde belgelerin ibrazından önce akreditif tutarının tamamı veya bir bölümü lehtara avans olarak ödenmektedir.

⁷⁰T.C.Milli Eğitim Bakanlığı,İhracat Kayıtları,(Ankara, 2011) 35.

Green clause akreditiflerde ise, satıcının malın bir bölümünü umumi mağazaya depo-laması halinde, kendisine bir makbuz verilmekte; makbuzun bankaya ibrazı ile akreditif tutarının bir bölümü banka tarafından lehtara ödenmektedir⁷¹.

3.7.12 Görüldüğünde Ödemeli Akreditif (Sight Payment Credit)

Görüldüğünde ödenecek olan akreditifte ödeme;

- Amir bankaca veya
- Amir bankanın verdiği yetkiye dayanarak görevli bankaca veya
- Eğer varsa teyit bankasınca

lehdarın, akreditif şartlarına uygun vesaiki ibraz etmesi üzerine yapılır.

3.7.13 Vadeli Akreditif (Deferred Payment Credit)

Vadeli (Ertelenmiş Ödemeli) akreditif alıcıya, mal bedelini herhangi bir poliçe düzenlenmeksizin vesaik eline geçtikten bir süre sonra ödeme imkânı veren akreditiftir. Vadeli satışlar için kullanılan bu çeşit akreditifte, akreditif tutarının ödenmesine ilişkin süre, vesaikin ibrazından, fatura veya konşimento tarihinden itibaren başlayabilir. Bu suretle vadeli akreditifte akreditif vadesinden ayrı olarak bir de ödeme vadesi gösterilmiş olur ve ödeme, ödeme vadesinde gerçekleştirilir.

Vadeli akreditifin kabul kredili akreditiften farklı olduğu husus; aynı şekilde vade olmasına rağmen arada bir poliçenin olmayışıdır. Yani ödeme belirli bir gün ve tarihte yapılmasına karşın belge bulunmamaktadır⁷².

⁷¹ Reisoğlu 41.

⁷² Mehmet Melemen, S.Burak Arzova, 128.

3.8 Akreditifte Vesaikler

UCP 600, akreditifi bir enstrüman olarak arka plandaki asıl satış sözleşmesi veya diğer sözleşmelerden ayrı olarak ele almaktadır. Akreditifte her ne şekilde olursa olsun bir sözleşmeye değinilmiş olsa bile bankalar böyle bir sözleşmeyle ilgilenmezler ve onunla bağılı değillerdir⁷³.

Vesaikin incelenmesi genel olarak dört ana esasın kontrolü ile başlar:

- Sayısal bütünlük (eksiksiz ibraz)
- Akreditifin bütün şartlarına uygunluk
- Vesaikin birbiriyle uyum içinde olması
- Yeknesak Kurallar'a uygunluk⁷⁴.

3.8.1 Ticari Fatura

İhraç malları hazırlandıktan sonra ve sevkiyat yapılmadan önce düzenlenecek ilk belge, ticari faturadır. İhracatçı sözleşme yaptıktan ve eğer varsa akreditif açıldıktan sonra, malların fiyat, miktar, tutar, kalite, ambalaj, v.b. şartlarda bir değişiklik olmamış ise, proforma faturadaki bilgiler aynen veya şartlarda bir değişiklik yapılmış ise değişen şartlarda (değişen şartlar için taraflar arasında yazışma almalı veya akreditif için değişiklik talimatının bankalar kanalı ile taraflara iletilmiş olması gerekir) Ticari Fatura düzenlenir. Ticari fatura diğer yükleme belgeleri için esas teşkil eder. Konşimento, sigorta poliçesi, gümrük beyannamesi, menşe ve dolaşım belgesi, ticari fatura esas alınarak hazırlanır⁷⁵.

Akreditifte özellikle izin verilmediği sürece proforma fatura veya benzer şekilde tanımlanmış faturalar kabul edilmez. Ticari fatura akreditifte ismi belirtilen lehtar

⁷³ Polat 212.

⁷⁴ Erdemol 33.

⁷⁵ Özcan Güven, *İhracat ve İthalat İşlemleri, İhracat ve İthalatçının El Kitabı*, Anadolu Matbaacılık, İzmir, 2002, 122.

tarafından, akreditif amiri adına düzenlenmelidir. Faturadaki mal tanımı akreditifteki mal tanımıyla uyum içinde olmalıdır. Bir faturadaki mal tanımı fiilen sevkedilen malları yansıtmalıdır. Örneğin; akreditifte 10 adet kamyon ve 5 adet traktör olarak tanımlanmış iki mal tipi belirtildiğinde, akreditifin kısmi sevkıyatı yasaklamaması kaydıyla sadece 4 adet kamyonun sevkedildiğini gösteren bir fatura kabul edilecektir. Akreditifteki mal tanımını tamamen gösterdikten sonra fiilen sevkedilen malları belirten bir fatura da kabul edilir. Fatura sevk edilen malların değerini göstermelidir. Faturada gösterilen para cinsi ve varsa birim fiyat akreditiftekilerle mutabık olmalıdır. Akreditif gerektirmediği sürece bir faturanın imzalı veya tarihli olmasına gerek yoktur⁷⁶.

3.8.2 Çok Şekilli Taşıma Belgesi (Multimodal)

Malların birden fazla taşıma şekli ile taşınması sözkonusu olduğunda buna izin veren belgedir. Bu belgede, nakliyecinin veya çok şekilli taşıma düzenleyenin adının yer alması ve bunlardan biri ya da adına acentaları tarafından imzalanmış ve onaylanmış olması gerekir⁷⁷.

Konşimentoda olduğu gibi bu belgede de teslim alma ve yükleme tarihleri yer almalıdır⁷⁸.

3.8.3 Konşimento

Bir konşimento, nasıl adlandırılmış olursa olsun,

- i. taşımacının ismini göstermeli ve taşımacı veya taşımacı adına ismi belirtilen bir acente tarafından, veya kaptan veya kaptan adına ismi belirtilen bir acente tarafından imzalanmalıdır. Taşımacı, kaptan veya acente tarafından atılan herhangi bir imza taşımacıya, kaptana veya acenteye ait imza olarak tanımlanmalıdır. Bir acente tarafından atılan

⁷⁶ ICC, *Uluslararası Standart Bankacılık Uygulaması (ISBP)*, 2003, 27.

⁷⁷ Haluk Erdemol, *Bankalarda Dış Ticaret İşlemleri ve Uygulama*, 2.Baskı, İstanbul, Akbank Ekonomi yayınları: 1990, 23.

⁷⁸ Doğan 254.

herhangi bir imza o acentenin taşımacı veya kaptan adına imza attığını belirtmelidir.

- ii. malların akreditifte belirtilen yükleme limanında ismi belirtilen bir gemiye yüklendiğini belirtmelidir. Bu eylem, matbu bir kayıtla gösterilebilir veya malların gemiye yüklendiği tarihi belirten bir yükleme kaydıyla (on board notation) gösterilebilir. Konşimento yükleme tarihini belirten bir yükleme kaydı içermediği sürece belgenin düzenlenme tarihi yükleme tarihi olarak alınacaktır. Yükleme kaydı varsa bu kayıta belirtilen tarih yükleme tarihi olarak alınacaktır. Konşimento geminin ismiyle ilgili olarak "intended vessel" veya benzer nitelikteki bir ifadeyi içerdiği takdirde yükleme tarihini ve yüklemenin fiilen yapıldığı geminin ismini belirten bir yükleme kaydının bulunması gerekir.
- iii. akreditifte belirtilen yükleme limanından akreditifte belirtilen boşaltma limanına yapılan sevkiyatı göstermelidir. Konşimento akreditifte belirtilen yükleme limanını yükleme limanı olarak göstermediği veya yükleme limanı ile ilgili olarak "intended" veya benzer nitelikteki bir kayıt içerdiği takdirde akreditifte belirtilen yükleme limanını, yükleme tarihini ve geminin ismini belirten bir yükleme kaydının bulunması gerekir. Bu hüküm ismi belirtilen bir gemiye yükleme (loading on board / shipment) yapıldığının konşimentoda matbu yazıyla belirtilmiş olması halinde dahi uygulanır.
- iv. tek asıl (orijinal) konşimento olmalı veya birden fazla orijinal düzenlenmişse konşimentoda belirtildiği gibi tam takım olmalıdır.
- v. taşıma şartlarını içermeli veya taşıma şartlarını içeren başka bir kaynağa ilgi kurmalıdır (kısa form veya arkası boş konşimento). Taşıma şartlarının içeriği incelenmeyecektir.

- vi. bir charter party'ye tabi olduğuna ilişkin hiçbir kayıt/belirti içermemelidir.

Bu Maddenin amaçlarına yönelik olarak aktarma, akreditifte belirtilen yükleme limanından akreditifte belirtilen boşaltma limanına yapılan taşıma sırasında bir gemiden boşaltma yapmak ve diğer bir gemiye tekrar yükleme yapmak anlamına gelir.

- i. Taşımanın tamamının tek ve aynı konşimento kapsamında olması kaydıyla bir konşimento malların aktarma konusu yapılacağını veya yapılabileceğini belirtebilir.
- ii. Akreditif aktarmayı yasaklasa bile konşimento malların bir konteynerde, treylerde veya LASH mavnasında sevk edildiğini kanıtladığı takdirde aktarma yapılacağını veya yapılabileceğini belirten bir konşimento kabul edilir.

Bir konşimentoda taşımacının aktarma yapma hakkını saklı tuttuğunu belirten ibareler dikkate alınmayacaktır⁷⁹.

3.8.4 Denizyolu Taşıma Senedi

Deniz konşimentosu kıymetli evrak niteliği taşır. Malları taşıyacak olan gemi firmasının yetkili acentasının ya da gemi kaptanının malları taşıtana verdiği malların taşınmak üzere kabul edildiğini gösteren bir belgedir. Aynı zamanda malın mülkiyetini belirtir. Ciro yoluyla malların mülkiyeti el değiştirir. Bu yönüyle diğer belgelerden ayrılır. Konşimetanın iki temel görevi yükleme ve teslimdir⁸⁰.

Konşimento, malın yüklendiğini ve istenen şekilde taşınıp varış limanında malın alıcıya teslim edileceğini garanti eder.

⁷⁹Text-e, UCP 600, Akreditiflere İlişkin Bir Örnek Usuller Ve Uygulama,(İstanbul: 2007) 3.Erişim Tarihi: 10.10.2011

⁸⁰ Özalp 172.

Genel olarak üç nüsha olarak düzenlenir. Bir nüshasının işlem görmesiyle diğer iki nüsha geçersiz olur. Üç nüsha düzenlenmesinin nedeni kayıp durumlarında diğer nüshalar kullanılabilir⁸¹.

Malların yüklenmek üzere teslim alındığını gösteren konşimentolara teslim konşimentosu (Received for Shipment B/L) denir. Bu tür konşimentoda ‘yüklemek üzere alınmıştır’ ibaresi yer alır.

Malların gemiye yüklendiğini gösteren ‘mallar yüklenmiştir’ ibaresinin yer aldığı konşimentoya yükleme konşimentosu denir.

Ayrıca malların kusurlu olup olmamasına göre de konşimentolar temiz ve kirli olarak ayırma tabi tutulur. Malın veya ambalajının kusuru olmadığını gösteren temiz, ambalajın kusurlu olduğunu gösteren konşimento ise kirli konşimentodur⁸².

3.8.5 Charter Party Konşimento

Bu konşimento geminin tamamının, bir kısmının ya da belli bir bölümünün deniz taşımacılığı için ayrıldığını gösteren belgedir. Akreditifte açıkça belirtilmişse kullanılabilir⁸³.

Charter Party konşimento eğer belli bir süre için yapılmışsa ‘time charter’, belli bir sefer için yapılıyorsa ‘trip charter’ sözleşmesi adını alır.

Bu tür konşimento sadece taşıyan ve gönderilen arasındaki ilişkiyi düzenler. Bu yönüyle kırkambar konşimentodan ayrılır. Kırkambar konşimentolar hem taşıyan ile gönderilen arasındaki hem de taşıyan ile taşıyan arasındaki ilişkiyi belirler⁸⁴.

⁸¹ Osman Barbaros Kemer, *Dış Ticaret Teknikleri Teori-Uygulama*, 1.Baskı, İstanbul, Alfa Aktüel, Ekim 2005, 430.

⁸² Ümit Ataman ve Haluk Sümer, *Dış Ticaret İşlemleri ve Muhasebesi*, 8.Baskı, İstanbul, Türkmen, 2003, 39-40.

⁸³ Fahiman Tekil, *Deniz Hukuku*, 6.Baskı, İstanbul: Yetkin, 2001, 233.

⁸⁴ Özalp 173.

3.8.6 Havayolu Taşıma Belgesi

Bu maddenin amaçlarına yönelik olarak aktarma, akreditifte belirtilen kalkış hava limanından akreditifte belirtilen varış hava limanına yapılan taşıma sırasında bir uçaktan boşaltma yapmak ve diğer bir uçağa tekrar yükleme yapmak anlamına gelir. Bu belge havayolu taşımacılığında kullanılır. Uluslararası Hava Taşımacılığı Birliği (IATA) tarafından belirlenen kurallar çerçevesinde ve bu kuruma üye havayolu taşıyıcıları tarafından taşınan mallar için düzenlenen bir belgedir.⁸⁵

Havayolu taşıma belgesi havayolu şirketi tarafından set olarak hazırlanır. Hazırlanan üç nüsha orjinaldir, diğer nüshalar düzenleyen havayolu şirketinin iç yazışmaları için kullanılır.

Orjinal nüshalar:

- Düzenleyen taşıyıcı,
- Alıcı,
- Sevk eden firma için düzenlenir.

Bizim mevzuatımıza göre havayolu taşıma belgesi kıymetli evrak olmayıp, malı temsil etmez. Deniz konşimentosundan farklıdır, makbuz niteliğindedir.

İki türlü olur:

a) Master Airway Bill: Bir taşıtanın bir alıcıya gönderdiği kargo için havayolu tarafından düzenlenir.

b) House Airway Bill: Taşıma işiyle uğraşan komisyoncular tarafından düzenlenir⁸⁶.

⁸⁵Özalp 173-174.

⁸⁶Ataman ve Sümer, 40-41.

3.8.7 Karayolu, Demiryolu veya Karasal Suyolu Taşıma Belgeleri

Akreditife ilişkin birörnek kurallarda (UCP) karayolu, demiryolu ve iç su yolu taşımacılığına ilişkin maddelerde, bunlara ilişkin bir ayırım yapılmamıştır. Bu taşıma belgesinin kabul edilmesi için gerekli koşullar:

- Belgeler, nakliyecinin ismini taşımalıdır,
- Belge, malların gönderilmek veya taşınmak üzere teslim alındığını göstermelidir⁸⁷.

CMR (Convention Merchandises Routiers):

Karayoluyla taşımalarda kullanılan belgedir. Uluslararası karayolu taşımasında kullanılan CMR, aynı isimli konvansiyonun hükümlerine göre taşıma yapılacağını belirtir. CMR belgesinin düzenlenebilmesi için taşıma karayolu ile yapılmalı, taşımaya konu olan şey eşya olmalı, ücret karşılığında yapılmalı ve uluslararası bir taşıma olmalıdır.

Konvansiyona göre uluslararası taşıma sayılabilmesi için, yükleme ülkesi ile teslimatın yapıldığı ülke farklı ülkeler olmalıdır. Türkiye CMR konvansiyonuna taraftır. Mal mülkiyetini temsil etmez ve ciro edilemez.

Havayolu konşimentosu gibi üç orijinal nüsha düzenlenir:

- Sevk edene,
- Mal ile birlikte gider,
- Taşımacıda kalır.

⁸⁷Doğan 255.

Bu belgelerin düzenlenmesi;

- 1) Taşıyıcının malları iyi durumda teslim aldığını,
- 2) Taşıma sözleşmesinin yapıldığını,
- 3) Malın sigortalandığını gösterir⁸⁸.

3.8.8 Posta ve Kurye Makbuzları

Posta idaresi tarafından verilen, malların postayla gönderilmesi durumunda malların gönderilene yollanmak üzere alındığını belirten bir makbuzdur. Mülkiyet, sahiplik ifade etmez. Bu nedenle makbuzlarda gönderilen olarak daha çok banka adı yazılır⁸⁹.

Posta idaresi, malları ithalatçıya doğrudan gönderir. Bir bankanın aracılığı var ise, mallar, üzerlerinde kontrolün sağlanabilmesi için ihracatçının bankası adına gönderilir. Bundan sonra mallar, bankanın posta idaresine yazdığı teslim emri ile ithalatçıya devredilir⁹⁰.

3.8.9 Navlun Komisyoncuları Tarafından Düzenlenen Taşıma Belgesi

Uluslararası nakliye acenteleri birliği federasyonu (FIATA) tarafından standart şekle sokularak kullanılan ve taşınmak üzere teslim alınan mallar karşılığında verilen makbuzlardır. Dolayısıyla içeriklerinde bir taşıma sözleşmesi yer almaz. Varış mahallinde bu belgelerin ibrazı üzerine mallar belgede adı geçen alıcıya teslim edilir. Teslim eden taraf, belgeyi düzenleyen nakliye acentesinin (Freight Forwarder) varış mahallindeki şubesi veya muhabiridir. Nakliye acenteleri aynı yöne gidecek malları bir araya toplayıp gruplandırarak kendi seçtikleri taşıma şirketlerine teslim eder, onların araçlarına yüklerler. Taşımalar için kendi "Container"lerini kullanabilirler. yukarıda

⁸⁸ Şanlı, Ekşi 213-214.

⁸⁹ A.Sait Yüksel ve Diğerleri, **Bankacılık Hukuku ve İşletmesi**, 10.Baskı, İstanbul, 2004, s. 416.

⁹⁰ Kemer 440.

belirtilen özelliklere sahip FIATA belgelerinden ikisi FIATA FCR (Forwarder's Certificate of Receipt) ve FIATA FCT (Forwarder's Certificate Of Transport)dır.

FIATA FCR, seçilen duruma göre; *Alıcının emrine amade tutulmak, *Alıcıya sevk edilmek üzere malların forwarder tarafından dış görünüş itibariyle iyi durumda teslim ve kontrol altına alındığını belgeler. Nama düzenlenir, ciro edilemez. Orjinal nüshanın varıştaki taşıma acentesine ibrazı üzerine mallar belgede adı yazılı alıcıya teslim edilir.

FIATA FCT ise emre yazılıdır. (To The Order Of Consignee) takım halinde düzenlenir. Ciro edilebilir. Varış yerinde mallar belgenin orjinal nüshasını ibraz eden alıcıya veya onun ciro ettiği şahsa teslim edilir.

Üçüncü FIATA belgesi Combined Transport Bill of Lading'dir. Bu belge konşimento türleri arasında incelediğimiz birleşik taşıma konşimentosunun FIATA tarafından hazırlanmış olanıdır.

Genel olarak birleşik taşıma konşimentolarının deniz konşimentolarından farkları şunlardır: Deniz konşimentosunda söz konusu olmadığı halde birleşik taşıma konşimentosu veya belgesi:

*Yükleme ve boşaltma limanları yerine, teslim alma ve teslim etme yerlerini gösterir. Çok maksatlı hazırlanmış belgelerde duruma göre kullanılmak üzere, hem liman hem yer isimlerinin yazılması için dört adet boşluk bulunur.

*Malların ismi belirtilen bir gemiye yüklendiği hususu yerine, malların teslim alındığı yerden teslim edileceği yere kadar birden fazla etaplı bir biçimde taşınacağını teyit eder. Bunun sonucu, bir taşıma biçiminden bir başkasına aktarma yapılabilir.

*Gemi sahibi bir denizcilik şirketi , yanı "Carrier" sıfatına haiz bir tüzel kişi yerine belge, gemi sahibi olmayan bir navlun komisyoncusu veya birleşik taşıma yükümlüsü (Combined Transport Operator)tarafından düzenlenir.

FIATA FCR nakliyecisi makbuzunun yanı sıra FIATA başlığını taşımayan FCR'lerde mevcuttur. Bunlar FIATA standartasyonu dışında kalan ve nakliyecilerin kendi formlarını kullandıkları karayolu taşıma senetleridir.

3.8.10 Temiz Taşıma Belgesi

Mallar dış görünüş itibarı ile iyi durumda teslim alınır veya yüklenirse temiz bir konşimento söz konusudur. Gemiye yüklemeyi müteakip konşimentoya "Clean On Board" kaydı konulur. Fakat konşimentonun temiz olması için mutlaka "Clean On Board" kaydının bulunması gerekmez. Konşimentoda malların veya ambalajlarının kusurlu olduğuna dair (Örneğin 50 balya birkaçı patlak;100 çuval 15 tanesi delik; tenekelerin bir kısmı akar vaziyette, karton kutular ıslak vs. .) gibi bir kayıt yoksa bu temiz bir konşimento sayılır.

Başka bir deyişle akreditifte "Clean On Board" konşimento istendiği halde sadece "On Board" kaydını taşıyan fakat malların veya ambalajlarının kusurlu olduğuna dair bir kayıt taşımayan konşimento temiz kabul edilir⁹¹.

3.8.11 Sigorta Belgeleri

Uluslararası ticarete anlaşma konusu malların bir yerden başka bir yere taşınması sırasında karşılaşılabilecek risklere karşı sigortalanması gerekir. Bu nedenle mallar, güvenli bir şekilde taşınması, banka ve gümrük işlemlerinin yapılabilmesi için sigortalanırlar. Bu hem yasal bir zorunluluk hem de taraflar arasında güven oluşabilmesi açısından önemlidir⁹².

⁹¹ 04.01.2012 <<http://www.gemtrans.com.tr/index.php?page=lojistiktasima>>

⁹² Dölek 107.

Dış ticaretteki sigorta belgeleri taşıma riskleri esas olmak üzere bazı ek riskleri de kapsar. Sigorta belgeleri malın sigortalandığını ve belirtilen risklerin teminat altına alındığının kanıtıdır. Hasar oluştuğunda ise sigortacıdan hasarın tazmininde kullanılır. Dış ticarete kullanılan en önemli sigorta belgeleri:

i. Sigorta Poliçesi: Bu üç sigorta belgesi içinden en yaygın kullanılanı *Sigorta Poliçesidir*. Yaygın kullanımının en önemli nedenlerinden biri de hukuki bakımdan diğer belgelere oranla daha geçerli olmasıdır. Sigorta poliçesi hukuki açıdan değerlendirildiğinde sigorta eden ile sigorta edilen arasındaki hak ve sorumlulukları gösteren yazılı bir sözleşmedir. Poliçedeki haklar bir başka kişiye devir edilebilir. Bir sigorta poliçesinde, düzenleme tarihi, Sigorta edenin ve sigortalanın adı, sigorta konusu, başlangıç ve bitiş tarihleri, riskler, taşıma aracının ismi, prim tutarı, tazminat tutarı ve ödeme detayları, muafiyet ve kesinti bilgileri yer almaktadır.

ii. Sigorta Belgesi: Sigorta sertifikası olarak da anılan bu belge, düzenlenmiş olan poliçe ile bağlantılı olarak, boş sertifika formlarının önce sigortalı, sonra da sigorta şirketi tarafından imzalandıkları zaman geçerli olurlar. Akreditifte bu belge istenmişse bunun yerine sigorta poliçesi ibraz edilebilir.

iii. Kuvertür notları: Bu belgeler, sigorta komisyoncusu tarafından düzenlenirler. Sigortanın yapılacağını gösterirler. Düzenlendiği anda sigorta sözleşmesi henüz ortada yoktur. Bu notlar sigorta belgesi olarak kabul edilmez⁹³.

Sigorta belgeleri devredilebilir nitelikte olmalıdır. Emre veya hamiline yazılı olarak düzenlenmelidir.

Akreditif metninde sigorta kapsamına alınacak riskler belirtilmemişse, bu belgeler ibraz edildikleri şekilde kabul edileceklerdir. Eğer bütün risklere karşı sigorta istenmişse bütün riskler kaydını taşıyan sigorta kabul edilir⁹⁴.

⁹³ Özalp 177-178.

⁹⁴ Doğan 258.

3.9 Belgelerin Dış Görünüşleri İtibarıyla İncelenmesi

600 Sayılı Kurallara göre, görevli banka varsa teyit bankası ve akreditif bankası belgelerin dış görünüşleri itibarıyla uygun bir ibraz olup olmadığını belirlemek için sadece ibraz edilen belgeleri inceleyeceklerdir.

45500 Sayılı Kurallarda “makul özenle” inceleme yükümlülüğü öngörölmüş iken, 600 Sayılı Kurallarda bu ibare, incelemenin makul özenle yapılıp yapılmadığı tartışma ve ihtilâf yaratacağından, metinden çıkarılmıştır. Belgeler sadece dış görünüşleri itibarıyla incelendiğinden, belgelerin geçerli olup olmadığı, imzaların sahte veya imzalayanların yetkili olup olmadığı hususları incelenmeyecektir. Nitekim 600 Sayılı Kuralların 34. maddesinde “Bir banka belgelerin şekli, doğruluğu, gerçek/sahte olup olmadığı veya herhangi bir belgenin hukuki etkisi/sonucu... dolayısıyla hiçbir yükümlülük veya sorumluluk üstlenmez” denilmekte; aynı maddede “bankanın herhangi bir belgenin temsil ettiği malların... mevcut olup olmadığı veya tanımı, miktarı, ağırlığı, kalitesine ilişkin bir sorumluluğunun bulunmadığı” belirtilmektedir.

Ancak bu kural kesin olmayıp, akreditif bankası, varsa teyit bankası, vekâlet ilişkisi içinde müvekkilin çıkarlarını korumak zorunda olduğundan, ödemedenden önce, örneğin belgenin sahte olduğu kesin delile dayanılarak bildirilir ise, dış görünüşe dayanarak lehtara ödeme yapmayacak; yoksa müvekkile rücu edemeyecektir.

Belgelerin dış görünüşe uygunluğu, 500 Sayılı Kurallar döneminde farklı iki görüşün ileri sürülmesine neden olmuştur. Bunlar belgelerin akreditif şartlarına kesin kez -harfi harfine uygun olması- (strict compliance), örneğin “number” yerine “no” kullanılması veya belgelerin esas itibarıyla uygun olması (essential compliance)’dır.

Geçen dönemde uygulamada genellikle belgelerin “esas itibarıyla uygunluğu” görüşü benimsenmiş ve bunu desteklemek için de belgelerin incelenmesinde

Milletlerarası Standart Bankacılık Uygulamalarının göz önünde tutulması esası getirilmiştir⁹⁵.

3.10 Akreditif Mektubunda Yeralan Bilgiler

Herhangi bir belgede malları gönderen (shipper/consignor) olarak belirtilen tarafın akreditifin lehtar olması gerekmez. Akreditif açılması için hazırlanan akreditif açtırma teklif formu ithalatçı tarafından bankasına verilir. Bu form elektronik ortamda da bankaya gönderilebilir, bu durumda bankanın isteyeceği ek koşullar varsa bunlar da yerine getirilir. Formda yer alması gereken konular;

- Alıcı, satıcı, ihbar bankası bilgileri
- Akreditifin tabi olacağı kurallar,
- Akreditifin türü,
- Teslim şekli, yükleme-boşaltma limanları,
- Taşıma aracı,
- İbraz edilecek belgeler, vade, ibraz yeri ve süreleri,
- Özel şartlar,
- İthalatçının tüm harcama ve tutarlar için bankayı ramburse edeceği,
- Sigortayı yapacak olan taraf,

⁹⁵Reisoğlu 46.

- UCP’de açıklanan konularda, amir bankanın belgelerin sahte olup olmadığından, doğruluğundan sorumlu olmayacakları,
- Teyit durumu, masraflar⁹⁶.

Akreditif talep formu üzerinde bulunan bilgilere dayanarak amir banka, ihracatçıya iletilmek üzere ihracatçının bankasına akreditif mektubunu bilgisayar üzerinden swift mesajı gönderir. Akreditif mektubu, “akreditif metni”, “küşat mektubu”, “akreditif küşatı” gibi çeşitli isimlerle anılır.

Akreditif mektubu ya da metni, akreditifli ödemenin en önemli unsurudur. Burada ödemeyle ilgili tüm detaylar açıkça belirtilmiştir. Aşağıda yer alan bu metinde yer alan numaralar, yanında yer aldığı başlığın uluslararası kodudur ve her banka için standarttır. Örneğin 59 numaralı madde her metinde “lehdarı” belirtmektedir. Açıklamaları yapılan bu maddeler akreditifin temel unsurları olmakla beraber akreditif şartları değiştiğinde vefarklı detaylar kararlaştırıldığında bu maddelerde değişkenlik ve çeşitlilik gösterir. Bir başka deyişle burada açıklanan maddeler temel unsur niteliğindedir.⁹⁷

⁹⁶ Özalp 31.

⁹⁷ Kemer 355.

4. Akreditifte Oluşan Operasyonel Riskler ve Bu Risklerin Önlenmesi

4.1 İhracat Akreditiflerinde Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar Nelerdir?

Akreditifli ödeme, açılışından belge hazırlanmasına ve söz konusu belgelerin incelenmesine kadar operasyonel risk içermektedir.

Akreditif, alıcı ve satıcı arasında yapılan anlaşma gereği, aracı bir banka tarafından ihracatçı/satıcı tarafından söz konusu mal veya hizmetin gerçekleştiğine dair belgelerin, verilen süre içerisinde duruma göre ihbar/görevli /teyit bankasına ibrazı ile ödemenin yapılacağına ilişkin bir taahhüttür. Kısacası şartlı bir banka taahhüdüdür.

Hem ülkemizde hem de diğer tüm ülkelerde Akreditifler genel olarak ICC'nin (Uluslararası Ticaret Odası) Akreditifler için yeknesak kurallar olan UCP600 broşürüne tabi olarak açılırlar. Söz konusu kural ülkemizde 01.07.2007'de yürürlüğe girmiştir.

UCP600'ün açılımı, Uniform Customs and Practice for Documentary Credits – Akreditiflere ilişkin Birörnek Usuller ve Uygulama Kuralları'dır.

4.2 Akreditif Analizi Ve İhracatçılar İçin Checklist

Tarafların Tanımı /Identity of Parties: Firmanın ve ithalatçının adı, unvanı ve adresi doğru ve tam olmalıdır.

Teyit /Confirmed– Akreditif teyitli olmalıdır. Eğer değilse akreditiften yararlanmayı sınırlayan, yasaklayan bir şart var olmalıdır.

Mal Tanımı/Description of Goods – Belirtilen malların modelleri ve malların tanımı tam anlaşmada olduğu gibi doğru istenmelidir.

Fiyat/Prices – Malların birim fiyatı ile toplam tutar daha önceden anlaşma yapılan tutarla uyuşmalıdır.

Tutar/Amount – Toplam tutar akreditifin müsaade ettiği tüm masrafları kapsmalıdır. (dokümantasyon, taşıma, sigorta)

Ödeme Şekli /Currency of Payment –Akreditif Sight, uygun vesaik ibrazında veya daha sonraki bir tarihte (vadeli) olmalıdır. Poliçe banka üzerine veya ithalatçının (amir bankanın) bankasının hangisinin üzerine mi keşide edileceği kararlaştırılmalıdır.

Sigorta /Insurance – Sigortadan kimin sorumlu olacağı belli olmalıdır. Eğer ithalatçı sorumlu olacak ise sigorta miktarını ve cinsini gösteren kanıt elinde mevcut bulunmalıdır.

Teslim Şekli/Shipping Terms – Teslim şekli doğru yazılmalıdır. (Ex Works, FAS Port of Import, FOB Port of Export, CFR Port of Import, CIF Port of Import)

Yükleme Tarihi/Shipping Date – Mallar istenen zamanda yüklenmeli ve mevcut durumda yeteri kadar mal olmalı veya bunların üretimine uygun zaman bulunmalıdır.

Taşıma Masrafları/Transportation Charges – Yurtiçi, deniz veya havayolu taşıma masrafının nasıl ödeneceğine karar verilmelidir. Peşin veya sonradan tahsil edilebilme durumu netleştirilmelidir. Taşıma masraflarının kim tarafından ödeneceği netleştirilmelidir.

Kısmi Yükleme /Partial Shipments – Yüklemenin bir seferde veya birden fazla biçimde yapılacağı belirtilmelidir.

Aktarma /Transshipment – Malların, ihracat limanı ile ithalat limanı arasında bir gemiden başka bir gemiye aktarma imkanının bulunup bulunmama durumu belirtilmelidir.

Vesaikler/Documents – Akreditif şartlarında adı geçen belgeler tam istendiği gibi akreditifte belirtilen sürede düzenlenebilmelidir. İstenen belgelerden düzenlenmesi mümkün olmayan ve ödemeyi engelleyecek, geciktirebilecek bir belge bulunmakta mıdır?

Vesaik İbrazi /Presentation of Documents – Ödeme için bankaya ibraz edilecek belgenin hazırlanmasına yetecek bir süre mevcut mudur?

Akreditif Vadesi/Expiration Date – Akreditif süresi geçmeden, akreditif kullanım vadesi bitmeden akreditif şartlarına ve kurallarına tam olarak uyulması gerekmektedir.

Özel Şartlar/Special Conditions – Yukarda sözü edilen şartlardan yerine getirilmesi mümkün olmayan herhangi bir koşul veya istek bulunmakta mıdır⁹⁸?

4.3 Akreditifte Operasyonel hatalar neler olabilir?

Akreditifte, gönderilecek bankaya ait SWIFT kodunun hatalı yazılılabılır. Bu durumda ödeme başka bir bankanın tarafına geçmektedir bu da hem hesabın ters düşmesine hem de esas tarafın parayı tahsil edememesine neden olur. Çok büyük bir manuel hatadır. Aynı zamanda bu hata yüzünden bankanın itibarı sarsılmaktadır. Müşterilere karşı kredisi düşmektedir.

Documents Required'da yer alan isim ile akreditif üzerindeki lehdar isminin farklı yazılması, akreditifin ödenmemesine neden olmaktadır.

Toleransı ekmeden hesaplamak, akreditifin hatalı olmasına sebep olmaktadır. (+-%10 olarak hesaplanır, mal fiyatları değiştikçe işlemin değişmemesi amacıyla yapılır.)

⁹⁸01.11.2011 <http://www.kobifinans.com.tr/tr/bilgi_merkezi/02080101/16232>

Vesaikte rezerv varken, ithalatçının bankasına işlemin rezervesiz gönderilmesi operasyonel hatalara neden olmaktadır. Hatayı yapan banka riski taşımaya devam etmekte, ithalatçının bankası yükümlülüğünden feragat etmektedir. İthalatçı banka vesaik kabulü gelmezse akreditif bedelini ödemeyebilir, o ödemezse bile teyit devam ettiği için ihracatçı banka ödemekle yükümlüdür. Bu durum da ihracatçı banka açısından çok büyük bir risktir.

Akreditifin belgelerinin kaybolması operasyonel bir risktir. Belgeler ibraz edilmezse akreditif ödenebilir hale gelememektedir.

Katılım bankalarında açılan işlemlerin iskontolu olması ya da herhangi bir şekilde finansman içermesi riskler arasındadır. Banka iskonto edildiğini gördüğünde akreditifi ödemeyebilir.

Akreditif vadesinin, yükleme vadesinden daha kısa olmamasına dikkat edilmelidir. Akreditif vadesi, vesaikin gösterilme (ibraz) günü, yükleme gününden sonra yapılmak zorundadır.

Komisyon hesaplamalarında gün adedinin yanlış hesaplanması, işlem masraf kalemlerinin kime ait olduğunun yanlış yazılması ve gün-ay-yılın ters yazılması operasyonel bir risktir. (Örneğin 01/09/2011 yerine 09/01/2011 yazılması.)

Rambursman yetkisinin gönderilmesi fakat ödeme gününde hesabı fonlamanın unutulması, böylece paranın geçmemesi ve back value ödeme yapılması gerekmesi banka için büyük risktir. Bankanın likidite sorunu yaşamasına sebep olur.

Rotatif akreditifler, örneğin; 120.000.000 \$ bedelli bir rotatif akreditifimiz var. Üçer aylık dönemlerle 30.000.000 \$ kullanılacak, böylece dört adet akreditif açmak yerine tek akreditif açılacak ve risk de 30.000.000\$ olarak girilecektir. Bir de kümülatif rotatif akreditifler bulunmaktadır. Bu tip akreditiflerde giriş-çıkış eşit olmamakta ve vadeler de

değişken olmaktadır. Bunların düzenlenmelerinde hatalar olabilir. Bu hatalar bankalara çok büyük zararlara sebep olurlar.

Teyitli ve teyitsiz akreditifler dışında ‘‘May Add Akreditifler’’ bulunmaktadır. Bunlar UCP 600 hükümleri gereğince teyitli sayılmaktadırlar. Bütün teyitli akreditifler gibi hesap bankasının doğru yazılması ve doğru limitin ayrılması gerekmektedir.

SWIFT sisteminin çökmesi de operasyonel bir risk doğurabilir. Sistemin takip edilip, sistemin doğru çalışması için gereken yüklemelerin düzenli olarak yapılması gerekir. Swift operasyoncularının tetikte olup, sistemin düzgün işleyip işlemediğini takip etmesi gerekmektedir.

İşlemin gayri nakdi riski vardır. İşleme iştirak geldiğinde riskin nakdi riske dönmesi gerekmektedir eğer dönülmezse operasyonel hata olur.

Akreditifte bir kullanımın veya yüklemenin verilmiş olan süreler içinde kısımlar/partiler halinde yapılması şartta bağlandığı ve herhangi bir kısım/parti o kısım/parti için izin verilen süre içinde kullanılmadığı veya yüklenmediği takdirde o kısım/parti ve onu izleyen herhangi bir kısım/parti için akreditifin kullanımı son bulur.

Bir banka kendi çalışma saatleri dışında bir ibrazı kabul etmekle yükümlü değildir.

Bir banka belgelerin şekli, yeterliliği, doğruluğu, gerçek/sahte olup olmadığı veya herhangi bir belgenin hukuki etkisi/sonucu veya bir belgede şartta bağlanan veya o belgeye sonradan eklenen genel veya özel şartlar dolayısıyla hiçbir yükümlülük veya sorumluluk üstlenmediği gibi herhangi bir belgenin temsil ettiği malların, hizmetlerin veya yapılan diğer işlerin mevcut olup olmadığı veya tanımı, miktarı, ağırlığı, kalitesi, durumu, ambalajı, teslimatı ve değerine veya malları gönderenin, taşımacının, navlun komisyoncusunun, alıcının veya malları sigorta edenin veya diğer herhangi bir kişinin iyi niyetine veya eylemine veya ihmallerine, mali durumlarına, icraatına veya ticari itibarına ilişkin olarak hiçbir yükümlülük veya sorumluluk üstlenmez.

Bir banka, mesajlar, mektuplar veya belgeler akreditifte belirtilen şartlara göre iletildiğinde veya gönderildiğinde veya akreditifte bu gibi şartların bulunmaması halinde gönderi/teslim servisini kendi seçimiyle belirlemiş olduğunda herhangi bir mesajın iletilmesinde veya mektupların veya belgelerin tesliminde ortaya çıkan gecikme, yolda kaybolma, bozulma ve diğer hatalardan kaynaklanan sonuçlardan dolayı hiçbir yükümlülük veya sorumluluk üstlenmez.

Görevli banka bir ibrazın uygun olduğunu belirlediği ve belgeleri amir bankaya veya teyit bankasına gönderdiği takdirde, görevli banka ibrazı karşılamış veya iştirah etmiş olsun olmasın, belgeler görevli banka ile amir banka veya teyit bankası arasında veya teyit bankası ile amir banka arasında kaybolmuş olsa bile amir banka veya teyit bankası ibrazı karşılamalı veya iştirah etmeli veya o görevli bankayı ramburse etmelidir.

Bir banka teknik terimlerin çevirisinde veya yorumlanmasındaki hatalardan dolayı hiçbir yükümlülük veya sorumluluk üstlenmez ve akreditif şartlarını çeviri yapmaksızın iletebilir.

4.4 Operasyonel riskler nasıl önlenir?

Bankalarda yeterli miktarda işgücü bulundurulması ve banka çalışanlarının her birine doğru ve donanımlı eğitim verilmesi gerekmektedir. Yeterli bir eğitimle birlikte, çalışanlar bilinçlenmekte ve işlemleri daha fazla bir sorumluluk, bilgi ve dikkatle girmektedirler. Bu da, operasyone risklerin minimuma çekilmesine neden olmaktadır.

Müşterilerin de bilinçlendirilmesi gerekmektedir. Bir banka sadece çalışanlarına değil, aynı zamanda müşterilerine de eğitim vermelidir. Müşterilerin üzerine düşen sorumluluğu da bilmesi iki tarafın dikkatli ve sorumlu olmasını sağlayacak böylece hata oranı düşecektir. Kurumsal şirketler, artık müşterilerine eğitim vermeyi arttırmışlardır.

SWIFT sisteminden akreditiflerin çıkışı sırasında birden fazla kontrol mekanizması denetimi bulunmalıdır. Bu husus çok önemlidir. Bilgi teknoloji biriminin

kendini geliştirmesi ve gerektiğinde yeni ve güncel yazılımlar satın alarak, akreditifin hatasız olarak ödenebilmesi için hazırlıklar yapması gerekmektedir. Sisteme yüklenecek olan güncellemelerle akreditiflerin çıkışındaki hatanın olmaması amaçlanmaktadır.

Bankalar arasında limit belirlenirken doğru uyarı sistemleri ile hatanın minimum seviyeye indirilmesi gerekmektedir. Limitlerin doğru belirlenmesi, hazinenin de doğru çalışması açısından çok önemlidir. Hazine bankanın kalbi sayıldığından, fonlamanın hazine sayesinde olmasından dolayı limitlerin doğru girilmesi önemlidir. Böylece likidite sorunu ortadan kalkar.

Risk Yönetimi bölümünün iyi çalışması gerekmektedir. Bankanın işlemlerinin takip edilmesi ve sorunların çözülmesi açısından büyük sorumluluk taşımaktadır.

Dış ticaret uzmanlarının şube çalışanları ile birlikte müşteriyi ziyaret etmesi gerekmektedir. şubedeki riskleri incelemek için yararlıdır.

Evrakların vaktinde temin edilmesi gerekmektedir. Böylece akreditif şartı yerine getirilmiş olur.

Bankanın iç denetim mekanizması güçlü olmalı ve teftiş biriminin akreditif giriş ve çıkışlarının iyi incelemesi gerekmektedir.

ICC 600 ile yapılan yeni düzenlemeyle birlikte akreditifte ortaya çıkan operasyonel sorunların daha da kolay çözülebileceğini düşünüyorum.

Akreditif diğer saydığım tüm ödemelerden bağımsız olarak, işlemin gereklilikleri yerine getirildiğinde ödemeyi taahhüt eden bir yapıdır. Mal mukabili, vesaik mukabilinde de finansal bir yükümlülük yoktur.

5. Sonuç

Globalleşen dünyada, bütün hızıyla süren küreselleşme hareketiyle beraber ekonomik faaliyetler de artış göstermeye başlamıştır. Ekonomik faaliyetlerin artış göstermesi ise ticari faaliyetler de artmış, ve bu faaliyetler sadece yurt içiyle sınırlı kalmayarak yurt dışında dış ticarete de yoğun olarak kendini göstermeye ve özellikle son yıllarda daha fazla bir oranda yükseliş göstermeye başlamıştır.

Dış ticarete gelişmeye başlayan ticaret, dış ticaret ödeme yöntemlerinin de fazlaca kullanılmasına sebebiyet vermiştir.

Çalışma, dış ticaretteki ödeme yöntemlerinden akreditifli ödemeyi ele alıp, akreditifin uygulanmasında ortaya çıkabilecek olan operasyonel riskleri ve bu risklerin önlenmesi için neler yapılabileceğini ortaya koymuştur.

Akreditifin açılmasından, uygulanmasına ve şartlı taahhüdün yerine getirilmesi kadar olacak sürede onlarca operasyonel risk ile karşılaşılabilir. Tezin dördüncü bölümünde de, bu operasyonel risklerin neler olabileceği detaylı bir şekilde açıklanmış ve bu risklerin nasıl önlenebileceği savunulmuştur.

UCP 600 broşürünün de 1 Temmuz 2007 tarihinden sonra uygulanmaya başlamasıyla birlikte, akreditifin kurallarının daha net bir şekilde anlaşılacağına ve zaman geçtikçe kurallara daha adapte olunacağına inanıyorum.

Akreditif ödemesi, gittikçe artış gösteren bir eğilimde olduğu için uygulanmasında meydana gelebilecek olan operasyonel risklerin minimuma indirilmesi bankaların cezai yükümlülükler altına girmemesine ve ticari faaliyetlerin de zarar görmemesine neden olacaktır.

KAYNAKÇA

Arzova S.Burak, *İhracat Hakkında Herşey*, İstanbul: Türkmen Kitabevi, 2006.

Arzova S. Burak, ve Mehmet Melemen, *Uygulamalı Uluslararası Ticaret ve Finansman Teknikleri ve Ticari İngilizce*, İstanbul 1998.

Ataman Ümit ve Haluk Sümer, *Dış Ticaret İşlemleri ve Muhasebesi*, 8.Baskı, İstanbul, Türkmen, 2003.

Bilginer Mesut ve Diğerleri, *Uygulamalı İhracat-İthalat İşlemler ve Dökümantasyon*, 1.Baskı, Ankara, 2005.

Dilek Mazriye, *Dış Ticarete Ödeme Yöntemleri ve Uygulamada Karşılaşılan Sorunlar*, Yayınlanmamış Master Tezi, Ankara 2007.

Doğan V., *Uluslararası Ticarete Ödeme Aracı Olarak Akreditif*, 2005.

Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 11, Özel S.: 2009, (Basım Yılı: 2010)

Dölek Ali, *Gümrük Birliği Sonrası Uygulamalı İhracat Bilgileri*, İstanbul: Beta Yayınları, 1999.

Durukanoğlu, *Nihayet, Dış Ticaret Dünyası*, İstanbul 2008.

Ekşi Nuray, *Kambiyo Mevzuatında İthalat ve İhracat Hesapları ve Bu Hesapların Kapatılmamasına İlişkin Suçlar (Kambiyo Mevzuatı)*, İstanbul 2005.

Erdemol Haluk, *Bankalarda Dış Ticaret İşlemleri ve Uygulama*, 2.Baskı, İstanbul, Akbank Ekonomi Yayınları: 1990.

Ertem Üner, *Dış Ticarete Ödeme Şekilleri*,

[ipsalamy.trakya.edu.tr/arsiv/unerertem/Dis Ticaret Islemleri.pdf](http://ipsalamy.trakya.edu.tr/arsiv/unerertem/Dis_Ticaret_Islemleri.pdf) Erişim Tarihi: 02.10.2011

Eryürek Şenay, *Uluslararası Ticarete Ödeme Şekilleri ve Vesaik*, İstanbul 1987.

Gerni Cevat, *Dış Ticarete Ödeme Yöntemleri (Ödeme Yöntemleri)*, Araştırma Merkezi, Dış Ticaret Araştırma Dizisi, No: 8–1989.

Gürsoy Yaser, *Dış Ticaret Yönetimi*, Bursa 2009.

Güven Özcan, *İhracat ve İthalat İşlemleri, İhracat ve İthalatçının El Kitabı, Anadolu Matbaacılık*, İzmir, 2002.

Hinkelman Edward G. (Çev: KAPLANER, Berk), *Uluslararası Ödemeler, Akreditifler, Vesaik Karşılığı Tahsilâtlar ve Siber Ödemeler*, İstanbul 2002.

ICC, *Uluslararası Standart Bankacılık Uygulaması (ISBP)*, 2003.

Interbank-*Uluslararası Ticarete Bankalar Arası Ödeme Yöntemleri*, Eğitim Bölümü Yayınları No: 19.

Kaplan İbrahim, *Banka Sözleşmeleri Hukuku*, C.I, Ankara 1996.

Kemer Osman Barbaros, *Dış Ticaret Teknikleri Teori-Uygulama*, 1.Baskı, İstanbul, Alfa Aktüel, Ekim 2005.

Kring*F. Banu, *Milletlerarası Ticaret Odasının Akreditifleİlgili Son Düzenlemesi Yeknesak Kurallar 600 (UCP 600) ve Uygulamaya Getirdiği Bazı Yenilikler*, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Cilt: 11, Özel S.: 2009, s. 1219-1237 (Basım Yılı: 2010)

Koban Emine, *Dış Ticaret Eğitimi*, Alfa Yayıncılık, İstanbul 2002

Kutlu Erol, *İthalat ve İhracat Uygulamaları*, 2002 Anadolu Üniversitesi Yayıncılık

McKeever ve Ditcheva, 2006, <library.law.columbia.edu> Erişim Tarihi: 20.03.2008.

Oğuz Arzu, “*Hukuk Tarihi ve Karşılaştırmalı Hukuk Açısından Uluslararası Ticaret Hukuku (Lex Mercatoria)-Unidroit İlkeleri'nin Lex Mercatoria Niteliği*”, AÜHFD, C. 50, S. 3, Ankara 2001, s. 11–53.

Özalp Abdurrahman, *Uluslararası Yeni Kurallar Işığında Dış ticarete Teslim ve Ödeme Şekilleri*, İstanbul, 2004

Özel Sibel, *Akreditif ve Hukuki Niteliği*, İstanbul 1991.

Polat Ali ,*Uluslararası Ticarete Akreditifli Ödemeler ve UCP 600*, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Yıl:7 Sayı:13 Bahar 2008 s.209-222

Reisoğlu Seza, *Bankacılar Dergisi*, Sayı 66, 2008 .

Selek Seha, *Dış Ticaret İşlemleri ve Tek Düzen Muhasebe Sistemine Uygun Olarak Muhasebeleştirilmeleri*, İzmir 1997

Şahin Arif, *İhracatta Ödeme Şekilleri*, İGEME, Ankara 2006.

Şanlı Cemal, ve Nuray Ekşi, *Uluslararası Ticaret Hukuku*, 5.Bası, İstanbul 2006.

T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, MEGEP, *Dış Ticarete Ödeme Şekilleri*, Ankara, 2008.

T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, *Muhasebe ve Finansman*, İhracat Kayıtları, Ankara,2011.

Tekil Fahiman, *Deniz Hukuku*, 6.Baskı, İstanbul: Yetkin, 2001.

Tekinalp Ünal, *Ünal Tekinalp'in Banka Hukukunun Esasları*, İstanbul 2009.

Text-e, UCP 600, *Akreditiflere İlişkin Bir Örnek Usuller Ve Uygulama*

Yeniaras Mustafa Cem, “*Uluslararası Ticarete Akreditif ve Belge Karşılığı Ödeme*”, İBD, C. 80, S. 2006/1, İstanbul 2006, s. 107-137.

Türksever Murat, *Uluslararası Ticarete Kullanılan Teslim ve Ödeme Şekilleri*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Haziran 1996.

Uluç Mehmet, *Borclar Hukuku Acısından Akreditif*, Batider, 1966, Cilt 3, S. 432-478.

Yetik Edip, “*Dış Ticarete Ödeme Şekilleri*”, Gümrük Dünyası Dergisi, S. 55 (<http://www.gumrukkontrolor.org.tr/Yayinlar/Dergiler/55/8.html>).Erişim Tarihi: 02.10.2011

Yüksel A. Sait ve Diğerleri, *Bankacılık Hukuku ve İşletmesi*, 10.Baskı, İstanbul, 2004.

http://www.kobifinans.com.tr/tr/bilgi_merkezi/02080101/16232Erişim Tarihi: 02.11.2011

www.muhasibedersleri.com/ithalat-ihracat/ihracat.html Erişim Tarihi: 02.10.2011.

<http://www.gemtrans.com.tr/index.php?page=lojistiktasima> Erişim Tarihi: 04.01.2012